

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 45.

Torsdagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2.30 e. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad af det gamla riksdagshuset å Riddarholmen för beredande af lokaler åt vissa statens ämbetsverk m. m.,

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd m. m. åt vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Karlskrona J. A. Nilsson,

n:o 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ett nytt landsstatshus i Härnösand,

n:o 130, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående iståndsättande af det till landshöfdingen i Skaraborgs län anslagna länsresidenset å Marieholm m. m.,

n:o 131, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till iståndsättande af de åt landshöfdingen i Jönköpings län anvisade boställslägenheter m. m.,

n:o 132, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående iståndsättande af länsresidenset i Nyköping,

n:o 133, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en vaktmästarbostad vid Kalmar slott,

n:o 134, i anledning af väckt motion om ändring af bestämmelserna rörande statsunderstöd åt folkhögskolor,

n:o 135, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för rektorn vid folkskoleseminariet i Strängnäs S. F. G. Lundqvist till uppflyttning i högre lönegrad,

n:o 136, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronan tillkommande andel af hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Mjölby n:o 2 Kanikegården i Östergötlands län,

n:o 137, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa lägenheter från förra regementspastorsbostället $\frac{3}{4}$ mantal Bondeby n:o 2 i Södermanlands län,

n:o 138, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtelse af mark från förra kronofogdebostället 1 mantal Sör Gerdso n:o 5 i Västmanlands län,

n:o 139, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två områden från förra hospitalshemmanet $\frac{1}{2}$ mantal Dufvedal n:o 1 i Östergötlands län,

n:o 140, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra militiebostället $\frac{1}{4}$ mantal Spiksborg n:o 1 i Östergötlands län,

n:o 141, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till kungsgården Schenäs i Östergötlands län hörande lägenheter,

n:o 142, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter timmermannen Karl Karlsten från Skönsmon,

n:o 143, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter hustru Sofia Rosalie Andersson, född Backman;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial, n:o 3, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta bevillnings- och lagutskottets sekreterare m. m.;

lagutskottets utlåtande n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 21 § grufvestadgan den 16 maj 1884; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 19, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Konungen angående omorganisation af fältläkarekåren, och

n:o 20, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beskattnings- eller andra åtgärder i syfte att ägare af kalmark eller annan ödelagd skogsbördig mark må föranledas till åtgärder, hvarigenom marken kan småningom komma i växtligt skick.

Upplästes och godkändes första särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen, samt

i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner n:o 29 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet samt till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i stad, n:o 30 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om landsting den 21 mars 1862, n:o 69 med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 6, 7, 12 och 15 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, och n:o 70 med förslag till lag angå-

ende ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och bevillnings-
utskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 146, till Konungen, i
anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående be-
stridande af kostnaden för en kontroll- och justeringsstyrelse m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran stats-
utskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 9 och 123—124.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen
första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredrag-
ningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2.53 e. m.

In fidem
C. F. Voug.

Fredagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades protokollen för den 10 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 125, angående ordinarie postbetjäntes aflöningsförhållanden, pensionsrätt åt kvinnliga posttjänstemän samt fastställande af utgiftsstat för postverket m. m.; och

n:o 128, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 2 af femte hufvudtiteln gjorda framställning om förhöjning af de å marinintendenturkårens stat uppförda vaktmästarnas löneförmåner samt om tilldelande af personligt lönetillägg åt tre å flottans civilstat kvarstående vaktmästare;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtanden:

n:o 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ersättning till gästgifvare, som afstå från dem jämlikt 10 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 tillkommande rätt till utskänkning af brännvin; och

n:o 12, i anledning af motion rörande skatt å jordvärdestegring, uppkommen genom anläggning af statsjärnvägar;

bevillningsutskottets betänkande, n:o 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande stämpelförordning;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande, n:o 2, i anledning af väckta motioner rörande beskattning af jordvärde eller jordvärdestegring;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 66, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rikets vapen, dels ock tre med föranledande af propositionen väckta motioner;

n:o 67, i anledning af väckta motioner om lagstiftning, som bättre än den gällande tillförsäkrar staten afkomsten af dess jordägareandelar i inmutade malmfyndigheter samt förebygger, att utlänningar komma i besittning af grufvor och grufaffärer;

n:o 68, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 § förordningen angående försäljning af vin och öl; samt

n:o 69, i anledning af väckt motion om valbarhet för kvinna till samtliga kommunala representationer och nämnder; äfvensom

första särskilda utskottets memorial, n:o 7, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden n:is 126, 127 och 129—143, sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 3, lagutskottets utlåtande n:o 65, äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 19 och 20.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 15 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

*Nya stator
för universi-
teten.*

Under punkterna 4—15 af föreliggande hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen

»att på ordinarie stat bevilja *dels* till upprättande af en ordinarie professur i pedagogik vid universitetet i Uppsala 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, *dels ock* till upprättande af en ordinarie professur i pedagogik vid universitetet i Lund 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af dessa professurer till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, är stadgad;

att — med uteslutande af det nu för universitetet i Uppsala uppförda anslaget å 2,500 kronor till underhåll å Uppsala akademiska lasarett af fattiga sjuka från ort utom Uppsala län — för sjukvård å det akademiska sjukhuset i Uppsala åt fattiga eller mindre bemedlade sjuka från ort utom Uppsala län å ordinarie stat för nämnda universitet uppföra ett belopp af 5,000 kronor; hvarigenom skulle komma att orsakas en anslagsökning af 2,500 kronor;

att för höjande af det nu till materiell för botaniska trädgården vid universitetet i Uppsala utgående anslaget af 6,000 kronor på ordinarie stat bevilja ett belopp af 1,000 kronor;

*Nya stater
för universi-
teten.*
(Forts.)

att medgifva, att vaktmästaren och preparatorn vid mineralogisk-geologiska institutionen vid universitetet i Uppsala A. R. Andersson må äga att från och med den 1 januari 1908 åtnjuta ett personligt ålders-tillägg å 500 kronor, att utgå från det under riksstatens åttonde hufvud-titel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

att för bestridande af kostnaden för elektrisk belysning m. m. inom Uppsala universitets bibliotek på ordinarie stat bevilja ett anslag af 1,200 kronor;

att såsom ersättning till extra ordinarie tjänstemän och vaktmästare vid Uppsala universitets bibliotek för eftermiddagstjänstgöring på ordinarie stat anvisa ett anslag af 3,000 kronor;

att höja det till Uppsala universitets bibliotek utgående årsanslag från dess nuvarande belopp, 24,000 kronor, till 60,000 kronor eller med 36,000 kronor;

att till förhöjning af arfvodet till notarien vid teologiska fakulteten vid universitetet i Lund på ordinarie stat bevilja ett belopp af 100 kronor;

att till upprättande af en extra ordinarie professur i historia vid universitetet i Lund på ordinarie stat bevilja ett anslag af 4,500 kronor, däraf 3,300 kronor såsom lön och 1,200 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg i enlighet med hvad därom för de extra ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, är stadgadt;

dels att å ordinarie stat bevilja till aflöning åt en vid universitetets i Lund geologiskmineralogiska institution anställd vaktmästare ett belopp af 600 kronor samt till ersättning åt bemålde vaktmästare för fri bostad ett belopp af 150 kronor, att utgå intill dess fri bostad må varda honom beredd, tillhopa 750 kronor; dels ock att medgifva, att nämnde vaktmästare må äga att komma i åtnjutande af två ålderstillägg, hvartera å 100 kronor, efter 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, att utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

att till förhöjande af det nu i staten för universitetet i Lund under rubriken extra utgifter upptagna beloppet 11,000 kronor till 12,500 kronor å ordinarie stat bevilja ett anslag af 1,500 kronor;

att dels — för att jämte hittills från universitetets i Lund löningsfond utgående 100 kronor till vaktmästare vid historiska museet utgöra arfvode åt en vid gamla bibliotekshuset, med dess förändrade användning, anställd vaktmästare, hvilken det skall åligger jämväl att ombesörja lokalernas renhållning och värmeledningens skötande — å ordinarie stat bevilja 500 kronor, äfvensom därutöfver 150 kronor såsom ersättning åt ifrågavarande vaktmästare för fri bostad, sistnämnda belopp att utgå intill dess fri bostad må varda honom beredd, tillhopa 650 kronor, dels ock medgifva, att nämnde vaktmästare må äga att komma i åtnjutande af två ålderstillägg, hvartera å 100 kronor, efter 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, att utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: åldertillägg; samt

att höja de för universiteten beviljade förslagsanslagen från deras nuvarande belopp, tillhopa 162,700 kronor, till 174,026 kronor, eller med 11,326 kronor.»

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till Riksdagen den 8 mars 1907 *Nyt stater för universitetet.* (Forts.)
 aflåten proposition n:o 99 under återopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, med återkallande af de i 1907 års statsverksproposition å ordinarie stat under riksstatens åttonde hufvudtitel framställda äskandena för universiteten, föreslagit Riksdagen att, med uteslutande ur riksstaten af åttonde hufvudtitelns rubrik: universiteten och afförande af det under denna rubrik upptagna anslagsbelopp jämte däri ingående särskilda poster samt med upphäfvande af alla utaf Riksdagen förut fattade beslut, som afsåge vederbörande i de enligt nämnda statsrådsprotokoll af departementschefen föreslagna staterna för universiteten i Uppsala och Lund omförmälda anslag och därtill hörande särskilda föreskrifter,

dels, med godkännande af de under A) i den föreslagna utgiftsstaten för universitetet i Uppsala upptagna aflöningar m. m., såvidt desamma icke utginge af donationsmedel, äfvensom af de till staten hörande särskilda föreskrifter under mom. 1, 2 och 8 införda bestämmelser om storleken af tjänstgöringspennningar, om ålderstillägg och om afdrag i visst fall å aflöning, för tillämpning af nämnda utgiftsstat under en ny rubrik: universitetet i Uppsala, på ordinarie stat bevilja ett belopp af 550,100 kronor,

dels ock, med godkännande af de under A) i den föreslagna utgiftsstaten för universitetet i Lund upptagna aflöningar m. m., äfvensom af de i de till staten hörande särskilda föreskrifter under mom. 1, 2 och 6 införda bestämmelser om storleken af tjänstgöringspennningar, om ålderstillägg och om afdrag i visst fall å aflöning, för tillämpning af sistnämnda utgiftsstat under en ny rubrik: universitetet i Lund, på ordinarie stat bevilja ett belopp af 426,700 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft dels en inom Första Kammaren af herr *Hj. Lindgren* afgifven motion, n:o 55, dels ock följande inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen af herr *J. Byström*, n:is 3 och 4, af herr *J. E. Centerwall* m. fl., n:is 47 och 48, samt af herrar *H. Andersson* i Västra Nöbbelöf m. fl., n:o 74.

I sistnämnda motion hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta, att extra ordinarie professorsämbetet i geologi och mineralogi vid Lunds universitet skulle förändras till ordinarie.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *H. Anderssons* m. fl. ofvannämnda motion samt med afslag å herr *Lindgrens*, herr *Byströms* och herr *Centerwalls* m. fl. i ämnet väckta motioner, måtte, med uteslutande ur riksstaten af åttonde hufvudtitelns rubrik: universiteten, och afförande af det under denna rubrik upptagna anslagsbelopp jämte där ingående särskilda poster, samt med upphäfvande af alla utaf Riksdagen förut fattade beslut, som afså vederbörande i de enligt statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 8 mars 1907 af departementschefen föreslagna staterna för universiteten i Uppsala och Lund omförmälda anslag och därtill hörande särskilda föreskrifter,

a) på det sätt bifalla framställningen om anslag för inrättande af

Nya stater för universitetet.
(Forts.) en professur i pedagogik vid hvarterdera af universiteten i Uppsala och Lund, att Riksdagen för inrättande af en dylik professur vid universitetet i Uppsala anvisade ett anslag af 6,000 kronor;

b) för sjukvård å det akademiska sjukhuset i Uppsala åt fattiga eller mindre bemedlade sjuka från ort utom Uppsala län i staten för nämnda universitetet uppföra ett belopp af 5,000 kronor; kommande härigenom att orsakas en anslagsökning af 2,500 kronor;

c) för höjande af det nu till materiell för botaniska trädgården vid universitetet i Uppsala utgående anslaget af 6,000 kronor bevilja ett belopp af 1,000 kronor;

d) medgifva, att vaktmästaren och preparatorn vid mineralogisk-geologiska institutionen vid universitetet i Uppsala A. R. Andersson må äga att från och med den 1 januari 1908 åtnjuta ett personligt ålderstillägg å 500 kronor, att utgå från det under riksstatsens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget: ålderstillägg;

e) under förutsättning af bifall till hvad utskottet under punkt 53 i föreliggande utlåtande bemäställt angående anslag för införande af elektrisk belysning inom Uppsala universitets bibliotek, för bestridande af kostnaden för denna belysning m. m., bevilja ett anslag af 1,200 kronor;

f) under enahanda förutsättning såsom ersättning till extra ordinarie tjänstemän och vaktmästare vid Uppsala universitets bibliotek för eftermiddagstjänstgöring anvisa ett anslag af 3,000 kronor;

g) höja det i Uppsala universitets bibliotek utgående årsanslag från dess nuvarande belopp, 24,000 kronor, till 50,000 kronor, eller med 26,000 kronor;

h) till förhöjning af arfvodet till notarien vid teologiska fakulteten vid universitetet i Lund bevilja ett belopp af 100 kronor;

i) till upprättande af en extra ordinarie professur i historia vid universitetet i Lund bevilja ett anslag af 4,500 kronor;

k) bevilja till aflöning åt en vid universitetets i Lund geologisk-mineralogiska institution anställd vaktmästare ett belopp af 600 kronor samt ersättning åt bemälda vaktmästare för fri bostad ett belopp af 150 kronor, att utgå till dess fri bostad må varda honom beredd, tillhopa 750 kronor;

l) till förhöjande af det nu i staten för universitetet i Lund under rubriken extra utgifter upptagna beloppet 11,000 kronor till 12,500 kronor bevilja ett anslag af 1,500 kronor;

samt — för att hittills från universitetets i Lund löningsfond utgående 100 kronor till en vaktmästare vid historiska museet utgöra arvode åt en vid gamla bibliotekshuset, med dess förändrade användning, anställd vaktmästare, hvilken det skulle åligga jämväl att ombesörja lokalernas renhållning och värmeledningens skötande — bevilja 500 kronor, äfvensom därutöfver 150 kronor såsom ersättning åt ifrågasvarande vaktmästare för fri bostad, sistnämnda belopp att utgå intill dess fri bostad må varda honom beredd, tillhopa 650 kronor;

m) höja de för universiteten beviljade förslagsanslagen från deras nuvarande belopp, tillhopa 162,700 kronor, till 174,026 kronor 36 öre, eller med 11,326 kronor 36 öre samt besluta att det sålunda förhöjda beloppet skulle i staterna upptagas såsom bestämdt anslag;

n) med godkännande dels af i utlåtandet införda under A) i den föreslagna utgiftsstaten för universitetet i Uppsala upptagna aflöningar m. m., såvidt desamma icke utginge af donationsmedel; dels ock af vissa i de till staten hörande särskilda föreskrifter under mom. 1, 2 och 8 införda bestämmelser; för tillämpning af den i Kungl. Maj:ts proposition n:o 99 framlagda utgiftsstat för universitetet i Uppsala med den förändring däri, som betingas af utskottets under mom. g) här ofvan gjorda hemställan angående anslaget till universitetsbiblioteket under ny rubrik: universitetet i Uppsala, bevilja ett belopp af 540,100 kronor, däri inräknade de belopp, om hvilkas beviljande utskottet under mom. a—c), e—g och m) här ofvan hemställt;

*Nya stater
för universi-
teten.*
(Forts.)

o) med godkännande, under förutsättning af bifall till hvad ofvan under a) föreslagits angående professorer i pedagogik, dels af i utlåtandet införda under A) i den föreslagna utgiftsstaten för universitetet i Lund upptagna aflöningar m. m., dels ock af vissa i de till staten hörande särskilda föreskrifter under mom. 1, 2 och 6 införda bestämmelser för tillämpning af den i Kungl. Maj:ts proposition n:o 99 framlagda utgiftsstat för universitetet i Lund med den förändring däri, som betingades af utskottets under a) här ofvan gjorda hemställan angående den föreslagna professuren i pedagogik, under ny rubrik: universitetet i Lund, bevilja ett belopp af 420,700 kronor, däri inräknade de belopp, om hvilkas beviljande utskottet under mom. h—l) här ofvan hemställt; samt

p) besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande frågan om extra ordinarie professurens i geologi och mineralogi vid universitetet i Lund förändring till ordinarie professur och därefter till Riksdagen inkomma med förslag i ämnet.

Utskottet hade erinrat, att vid bifall till hvad under mom. n) och o) här ofvan föreslagits, komme det belopp, som å 1907 års riksstat vore anvisadt till universiteten, 902,274 kronor, att höjas med 58,526 kronor till 960,800 kronor.

Mom. a.)

Herr Fahlbeck: Herr talman, mina herrar! Utskottet har med frångående af Kungl. Maj:ts proposition i ämnet föreslagit upprättandet af en professur i pedagogik allenast vid universitetet i Uppsala. Kungl. Maj:ts proposition innehåller, som bekant, förslag om professorer i pedagogik i Lund lika väl som Uppsala. Den förnämsta anledningen till, att utskottet frångått Kungl. Maj:ts förslag och inskränkt sig till upprättande af en professur i pedagogik i Uppsala, synes ha varit, att mina kolleger i Lund afstyrkt upprättande af professorer i detta ämne. Detta sitt afstyrkande hafva de motiverat väsentligen med två skäl. Det ena är, att universitetet har andra behof, som äro viktigare att fylla, och det andra, att pedagogiken knappast kan kallas en vetenskap. Jag måste gifva dem rätt i, att universitetet verkligen har andra behof, som kunna vara viktigare. Jag vill därvid särskildt nämna statistiken,

*Nya stater
för universi-
teten.
(Forts.)*

som ännu icke blifvit tillgodosedd och naturligtvis icke blir det, förrän Kungl. Maj:t kommer med förslag därom. Hvad beträffar deras mening, att pedagogiken icke bör anses för en vetenskap, så kan man naturligtvis därom hysa olika mening, och jag är för egen del icke alldeles på det klara med den saken. Men mina kolleger hafva förbisett en annan omständighet, som är afgörande härvidlag, och det är, att det tydligen råder en beklaglig brist på rationell pedagogik vid våra läroverk och skolor såväl högre som lägre, och att därför behovet af undervisning i pedagogik verkligen är ganska stort.

För att bevisa detta påstående tillåter jag mig erinra om en sak, som för icke länge sedan var föremål för Riksdagens behandling, nämligen den rättstafningsukas, som den föregående ecklesiastikministern utgifvit. Den synes mig innebära ett så lefvande bevis på brist på rationell pedagogik och pedagogisk insikt, som man någonsin kan begära. Hela den argumentering, som förebragtes för denna åtgärd, var nämligen, att man måste lära rättstafning genom inpräntande af många och svåra rättstafningsregler, hvilket kostar mycken tid och mycket besvär för både lärare och barn. Men detta är, mina herrar, ett bestämdt misstag. Naturligtvis *kan* man på detta sätt lära sig rättstafning, men det är ett kolossalt slöseri med kraft och tid att så göra. Det är icke genom att på detta sätt öda ungdomens tid och krafter, som rättstafning skall inhämtas. Man skall helt enkelt låta barnen läsa och sedan skriva, hvad de läst. Den enda undervisning, som därutöfver behöfves, är att korrigera felen och så låta tiden verka. Saken är nämligen den, att stafning inhämtas lättare genom synförmimmelser, än genom hörselöfning. Vi alla, som vid äldre är lärt oss tyska, franska och engelska, och som skriva dessa språk, aldrig hafva vi på annat sätt lärt oss dessa språks rättstafning. Men jag är öfvertygad om, att hvar och en af oss — det är åtminstone min erfarenhet — stafvar korrekt, utan att han läst en enda regel om tysk, fransk eller engelsk rättstafning. Vi göra det helt enkelt därför, att det är den inre bilden af ordet, som ger oss regeln för rättstafningen. Det är ett stort fel att, såsom nu sker, låta ljudförmimelsen vara den bestämmande, då man kan på det allra enklaste vis lära sig att skriva rätt blott genom att läsa och fortsätta att läsa, ty därmed får man efter hand en inre åskådning af orden, som utan vidare säger oss, huru de skola stafvas. Min tro är, att hvilket normalt barn som hälst kan utan att plågas en enda timme med dessa rättstafningsregler lära sig att stafva rätt till skoltidens slut. Om insikt härom funnes, skulle både barn och lärare slippa detta besvärliga och mödosamma arbete och vi alla förskonas från så våldsamma stafningsukaser som den, för hvilken vi senast varit utsatta.

Detta, mina herrar, bevisar emellertid en så stor brist på pedagogisk insikt, att något måste göras, för att icke sådana fel skola fortgå oafbrutet och sådana misstag upprepas. För den skull nödgas jag säga, att mina kolleger i Lund icke varit så visa, ty de glömde, att behovet af rationell pedagogik är mycket stort, om också det kan råda tvifvel om, huruvida pedagogiken ännu är en vetenskap; men hvad den icke är, kan den bli, isynnerhet om man lyckas förvärfva skickligt folk för dessa platser, hvilket jag nog tror skall kunna gå för sig. Ty hvad

som kräfvdes, är praktisk psykologi särskildt i fråga om barnen, och vi äga redan nu dem, som på detta område äro hemmastadda och som således skola kunna vetenskapligt utveckla ämnet på bästa vis.

Jag kan således icke dela mina kollegers uppfattning utan måste önska framgång åt det förslag, som framlagts af regeringen. Utskottet har emellertid föreslagit, att blott en professur i pedagogik inrättas. För likställighetens skull, och som jag anser behovet af rationell pedagogik vara stort, hade jag önskat, att det blifvit en professur äfven i Lund, men då marken icke ännu synes vara förberedd för detta, så får man tills vidare nöja sig med, såsom det nu föreslagits. Jag hoppas emellertid, att, om denna professur, liksom snart en liknande i Lund, kommer till stånd, de skola hjälpa till att bortrensa mångt och mycket *icke pedagogiskt*, som nu trifves vid våra läroverk och skolor.

Jag har intet annat yrkande än bifall till punkten.

Herr Lindgren: För min personliga del har jag svårt att föreställa mig, att det kan vara skäl i att inrätta en professur i ett ämne, om hvilket man knappast vet, hvad det innehåller. Efter tagen kännedom om yttrandena från Lunds konsistorium, bland hvilka jag särskildt vill hålla mig till ett af professor Tyrén, har det syntts mig märkvärdigt, att någon kan förorda att redan nu inrätta professur i pedagogik. Professor Tyrén, som under många år, jag tror 7, varit föreståndare för profårskursen i Lund och hvilken de flesta af herrarne säkerligen känna såsom en synnerligen begåfvad och klart tänkande man, säger om pedagogiken, att, om man vill göra sig reda för hvad därmed förstås, man skall finna, att deri ingår en del skolhygien och skoljuridik, pedagogikens historia, de särskilda ämnenas metodik och en generell af tillämpad psykologi bestående uppfostringslära. Det är således en hel rad af heterogena ämnen, som för närvarande ingalunda äro samarbetade till en vetenskap. Man kan kanske säga, såsom den föregående talaren sade, att det är en vetenskap i praktisk psykologi, men den är ännu icke färdigbildad, och vi få stöd för denna uppfattning om vi se efter, hurudan ställning pedagogiken intager i utlandet. Föregångslandet i kultur och i vetenskap kunna vi väl säga i viss mån är Tyskland, och Tyskland sparar icke heller på professorer; men af Tysklands 21 universitet finnes för närvarande icke ett enda, som har en ordinarie professur uteslutande i pedagogik. Det finns ett universitet, som har en »ausserordentlicher» professor i pedagogik, och 4, som hafva s. k. honorarie professorer, d. v. s. lärare, som hafva professors titel utan att hafva någon aflöning eller undervisningsskyldighet; vid 10 universitet är ämnet alls icke representeradt och vid de öfriga endast såsom biämne till något annat. Professor Tyrén fäster för öfrigt uppmärksamheten därpå, att man med nödvändighet som kompetensvillkor för en professur måste fordra ett själfständigt vetenskapligt arbete af betydighet, men sådana pedagogiska vetenskapsmän hafva vi icke. Jag vill för öfrigt säga, att det har ju visat sig, att den teoretiska undervisningen vid profårskurserna är tillfyllestgörande och något därutöfver kan väl svårigen behövas. Undervisningen kostar för närvarande icke mycket pengar, och man kan förväna sig öfver Kungl. Maj:ts proposi-

*Nya stater
för universi-
teten.
(Forts.)*

Nya stater
för universi-
iteten.

(Forts.)

tion, som begär 24,000 kronor för ett dylikt ändamål, då man har så många kända viktiga önskemål, som ännu icke blifvit tillgodosedda.

Efter en ingående utredning kommer professor Tyrén till det resultat, att, om något skall göras, det vore det närmast liggande att skaffa särskilda lärare i pedagogik vid profårskurserna; skulle man gå ännu längre och förlägga undervisningen till universiteten, borde man nöja sig med aflönade assistenter. Skall det åter göras en professur i detta ämne, menar han, att professuren bör göras i psykologi och att till detta lägges pedagogik, och till sist anhåller han, att, om det partout skall åstadkommas ordinarie professur, den må förläggas till Upsala. I så måtto har utskottet således motsvarat professor Tyréns önskingar, men motivet till utskottets tillstyrkande öfver hufvud har jag svårt att förstå. Utskottet säger att »tillsvidare och intill dess någon erfarenhet vunnits angående sättet för den pedagogiska universitetsundervisningens ordnande samt verkningarna af densamma inrättande af mer än en lärostol i berörda ämne icke vore erforderligt». Det förefaller egendomligt att, när man betviflar nyttan af professuren och för den skall icke vill inrätta mer än en, för att så att säga anställa försök därmed, man dock vill sätta denna på ordinarie stat, innan man fått erfarenhet om sättet för undervisningens ordnande och de verkningar, den kan hafva. Har man en gång gjort professuren till ordinarie, har man svårt att taga bort den eller göra om den, och finner man förnuftigt och riktigt att nu inrätta *en* professur i ämnet, kan jag för min del icke inse, hvarför man icke likaväl kan inrätta *två*. Detta är för mig ofattligt. Konsekvensen fordrar enligt min mening, att en professur inrättas i Lund också, och anses professuren nödvändig för utbildning af lärare, så är det utan reson att inrätta en och icke två. För min del får jag säga, att, innan man vet, hvad man menar med pedagogik, och innan detta läroämne litet mera närmat sig till en vetenskap, kan jag för min del icke tillråda, att det göres ett experiment på detta vis, då man kan vinna ändamålet på ett mycket enklare sätt. Jag skall icke inlåta mig på denna frågas utvecklingshistoria — huru tanken uppstod och huru det talades och skrefs i Riksdagen; men att den icke är mogen att lösas på det sätt, som här föreslagits, därom är jag öfvertygad. Jag kan således icke annat än yrka afslag å den föredragna punkten.

Herr Trygger: Jag har icke något yrkande att göra, endast en erinran, nämligen att, när det blir lönereglering vid universiteten — för hvilken denna stat naturligtvis icke kan utgöra något hinder — man också måtte beakta, att vaktmästarne erhålla lämplig löneförhöjning.

Herr Törnebladh: Jag skulle icke hafva tagit till orda vid denna punkt, om det icke yrkats afslag å statsutskottets hemställan om inrättande af en professur i pedagogik vid universitetet i Uppsala. Jag skall emellertid fatta mig kort. Jag vill då blott erinra om, att Riksdagen flera gånger erkänt behovet af professur i pedagogik. På grund af den nu förebragta utredningen anser sig utskottet emellertid icke behöfva eller ens böra föreslå dylik professur annat än i Uppsala.

Att den i viss mån kommer att bli en försöksprofessur är alldeles klart, då det är första gången en dylik professur inrättas i vårt land. För att den må verka med full kraft, har man likväl ansett, att den bör sättas på ordinarie stat, ty om någonsin det är af vikt att få den rätta personen på den rätta platsen, så är det väl just med afseende å ett så svårt ämne som pedagogik; och man kan icke hoppas att få en verkligt duglig person, utan att man gör professuren till ordinarie.

*Nya staters
för universi-
teten.
(Forts.)*

Då statsutskottet nu hemställer om inrättande af ifrågavarande professur endast vid universitetet i Uppsala och icke äfven vid systeruniversitetet i Lund, så beror detta dels ock särskildt därpå att från Lund inkommit ett afstyrkande utlåtande, dels därpå att i Uppsala det redan finnes en öfningsskola att tillgå. Det skulle vara ett oförsiktigt och mycket misslyckadt försök enligt min tanke att inrätta en professur i pedagogik utan hjälp af en öfningsskola. Jag tror därför att det vore klokt att, med anslutning till hvad Riksdagen förut yttrat med afseende å pedagogikens vikt och betydelse, bifalla Kungl. Maj:ts proposition, på sätt utskottet föreslagit.

Jag skall icke inlåta mig på någon diskurs om den teoretiska pedagogikens betydelse och värde. Jag vill endast anmärka, att, då den teoretiska profärskursen i alla händelser skulle komma att fortfara någon tid, enär det ju är åtskilliga som aldrig fått någon undervisning vid universitetet i teoretisk pedagogik, det ju icke skadar, att man gör försök vid det ena af universiteten. Om man lyckas att vid ett af dem få en för platsen lämplig och duglig person, kan man ju sedermera äfven vid det andra af de ifrågavarande universiteten få en duglig och lämplig person, i händelse förhållandena därtill skulle föranleda. Jag vill för öfrigt erinra därom, att den undervisning, som meddelats vid de teoretiska profärskurserna, i många fall — jag vill icke säga alla — varit synnerligen välgörande för våra läroverk.

Herr talman, jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindgren: Jag begärde ordet icke för att polemisera med den siste ärade talaren, utan därför att jag, när jag nyss yttrade mig, glömde en sak. Hafva herrarne någonsin förut sett eller hört, att ett universitet, som man erbjudit en professur, undanbedt sig densamma. Jag har åtminstone aldrig hört talas om något liknande förr. Universitetsmyndigheternas uttalande i ett dylikt fall bör väl tillmätas någon betydelse.

För öfrigt ville jag säga, att jag är god vän med en lärare, som under många år deltagit i den praktiska undervisningen vid profärskursen i Lund. Han är en person med mycket djupa insikter och klart hufvud. När jag talade med honom om professurfrågan, sade han, att han icke nog kunde förvåna sig, och han menade, att den nuvarande anordningen med profärskurserna, om de äga tillgång på goda lärare, vore fullt tillfredsställande.

Man måtte för öfrigt hafva synnerligen svårt att finna material till föreläsningar i teoretisk pedagogik, när under dessa profärskurser tämligen regelbundet förekommit, att vederbörande lärare föreläst om de kinesiska undervisningsmetoderna. Detta tycker jag är något för mycket kinesiskt!

Nya stater
för universi-
teten.
(Forts.)

Herr Clason: Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, men, med anledning af hvad som yttrats beträffande universitetets i Lund ställning till densamma, har jag ansett mig skyldig lämna några upplysningar.

Inledningsvis vill jag då meddela, att, när universitetet anmodades att yttra sig i saken, vederbörande myndigheter därstädes fingo blott fyra dagar på sig, hvaraf filosofiska fakulteten de första två dagarna och akademiska konsistoriet de därefter följande två. Dessa inföllo under brinnande lästermin, och den som har kännedom om universitetslivet vet nog, att vederbörande lärare då hafva dagarna och ofta äfven nätterna upptagna. Det föll sig således helt naturligt, att man måste inskränka sig till en granskning af det föreliggande materialet; man kunde däremot icke gifva sig in på att sammanarbeta något nytt själfständigt förslag. Det befanns därvid, att det föreliggande materialet var i flera afseenden ofullständigt och jag kan väl säga bristfälligt, särakildt i afseende å uppgifterna om det sätt, hvarpå man försökt ordna liknande förhållanden i utlandet.

I Riksdagen bragtes denna fråga först å bane, år 1905 genom en enskild motion. I denna motion berördes äfven de utländska förhållandena och yttrades därvid, att »vid de större tyska universiteten har man merendels flere professorer i ämnet». I Kungl. Maj:ts proposition till 1906 års Riksdag återkom en utredning af dessa förhållanden, och där framhölls, att enligt en i Uppsala verkställd undersökning skulle nu vid europeiska universitet finnas icke mindre än 58 lärostolar i pedagogik.

Af en särskild anledning kommo dessa uppgifter att något närmare granskas i Lund, och det befanns då — såsom redan herr Lindgren antydte — att uppgifterna voro tämligen felaktiga. Det är klart, att man vid ett dylikt tillfälle måste rikta sin uppmärksamhet närmast på de länder, som hafva sin universitetsorganisation nägorlunda jämförlig med vår, d. v. s. de tysktalande länderna. Det befanns då, såsom herr Lindgren framhållit, att vid de tyska universiteten icke finnes en enda statsafflönad *ordinarie* professor i pedagogik, hvilket dock är något helt annat än hvad som uppgifvits i nyssnämnda motion. Det befanns vidare, att hvad beträffar de 58 lärostolar i pedagogik, som skulle förefinnas vid de europeiska universiteten, förhållandet var det, att vid ett stort antal af dessa pedagogiken var ansluten till ett annat ämne såsom hufvudämne, exempelvis psykologi, klassisk filologi, teologiska vetenskaper, o. s. v. I den utredning, som verkställdes i Uppsala hade också detta förhållande påpekats, men i den kungl. proposition, som afläts till förledet års Riksdag, hade detta, som sagdt, uttydts så, som skulle det finnas 58 lärostolar i pedagogik — hvilket är någonting helt annat! Det var naturligt, att detta icke kunde lämnas oanmärkt, och detta så mycket mindre som det också pekade på en annan utväg att lösa frågan, än den nu föreslagna.

Det var emellertid också en annan sak som föreföll egendomlig i det förslag, hvaröfver universitetet i Lund skulle yttra sig. Där var nämligen fråga icke blott om att inrätta två professorer i pedagogik, hvardera professuren med en lön af 6,000 kronor, utan äfven om att fästa två öfningsskolor vid dessa professorer, likaledes hvardera betingande ett afslag af 6,000 kronor. I det förslag återigen som förelades 1906

års riksdag hade äfven den frågan varit å bane. I den utredning, som lämnats från Uppsala, på hvilken utredning dåvarande kungl. proposition grundade sig, berördes nämligen äfven hvilka kostnader de föreslagna ämbetenas inrättande skulle draga utom lönerna. Därvid framhölls då, att om, såsom det var meningen, de teoretiska profärskurserna skulle indragas, därigenom en kostnad af 1,500 kronor skulle besparas; och därefter tillades i den kungl. propositionen: »Det måste emellertid påpekas, att därest en professur i pedagogik inrättades, medel behöfdes för ett seminarium, likasom vid öfriga lärostolar. *Dessa och möjligen ifrågakommande andra utgifter, t. ex. för en mindre öfningsskola, kunde nog begränsas till ett belopp, ej öfverstigande den summa, som genom indragning af nyssnämnda arvode kunde besparas.*» Eller med andra ord: på våren 1906 skulle beloppen för öfningsskola och seminarium stanna inom 1,500 kronor, men på hösten hade summan, utan att någon egentlig utredning därom förebragts, helt hastigt vuxit till 6,000 kronor på ordinarie stat! Äfven detta var ett skäl till att man i Lund ej kunde tillstyrka detta förslag.

*Nya stator
för universi-
teten.
(Forts.)*

Man hade så mycket större skäl att stanna vid ett sådant beslut, som man ansåg, att äfven andra anordningar skulle kunna tänkas, för frågans lösning. Dels vore det antagligt, att platsen lättare skulle kunna tillsättas, om ämnet knötes samman med något annat, vetenskapligt utbildadt ämne — då finge man nämligen klarhet om hvad kompetensen skulle gälla — dels hade det vare lämpligare att försöksvis anställa en assistent, gärna med hög lön, emedan man på det viset skulle kunna undvika att vid kompetensens pröfvande nödgas lägga så godt som all vikt vid det vetenskapliga författarskapet, och kunna lägga mer vikt vid hvad som vid ett sådant praktiskt ämne vore det väsentliga, nämligen att den, som finge platsen, vore en praktiskt dugande pedagog, »pedagog af Guds nåde».

Jag tror således, att om man sammanlägger dessa förhållanden, det må kunna sägas, att man vid universitetet i Lund hade tämligen goda skäl för att icke utan vidare godkänna det förslag, som sändes dit ned; och det har också visat sig, att den i år framlagda kungl. propositionen tagit ganska mycken hänsyn till uttalandena därifrån.

Jag har intet yrkande att göra. Jag vill icke motsätta mig ett experimenterande vid ett annat universitet än det jag tillhör, men jag har ansett mig skyldig att redogöra för nu berörda förhållanden.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på afslag därpå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b)—n).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. o.)

*Nya stater
för universi-
teten.*
(Forts.)

Herr Lindgren: Jag har dristat att i en motion framlägga ett önskemål, som blifvit framhållet af Lunds universitets konsistorium och drätselkammare. Det gäller en löneförhöjning åt akademisekreteraren och akademiskamreraren vid därvarande universitetet. Dessa två tjänstemän vid universitetet äro de enda, hvilka löner icke på något sätt blifvit reglerade på 30 år, under det att alla andra tjänstemän såväl ordinarie som extra ordinarie fått löneförhöjning.

Universitetet hade hoppats, att denna framställning skulle komma från Kungl. Maj:t, men då så icke blef fallet, har jag tillåtit mig motionera om saken. När det nu är fråga om fastställande af en ny stat för Lunds universitet, och då kamreraren nu vid 72 års ålder är färdig att lämna sin befattning, synes det som om det vore lämpligt att få saken ordnad. Att det är en billig begäran kunna herrarne finna af hvad jag redan har sagt. Därtill kommer den omständigheten, att ifrågavarande tjänstemän till en mindre del aflönas af inkomsten från de s. k. Kannickängarne. Förr hade en stor del af professorerna inkomst af denna post, men den bortföll vid sista löneregleringen. Nu är emellertid förhållandet det, att Kannickängarna, som varit uppdelade i en mängd smärre lotter, icke kunna underkastas en rationellushållning, som skulle åstadkomma en vida högre afkastning af dem så länge vissa lotter äro anvisade till sekreterarens och kamrerarens aflöning. Afkastningen af Kannickmarkerna går för öfrigt numera till kronan, den ingår nämligen till den s. k. ålderstilläggsfonden vid universitetet.

Den lönereglering, jag sålunda tillåtit mig föreslå, skulle därför icke blott icke kosta någonting, utan den skulle rent af för staten utgöra en besparing. Emellertid har utskottet afstyrkt min motion under uttalande af att vederbörande departementschefs uppmärksamhet vid utarbetande af det nya statförslaget blifvit väckt på saken, men att, med hänsyn därtill att frågan om en ny lönereglering för universitetets samtliga ämbets- och tjänstemän inom kort torde komma att af löneregleringskommittén tagas under behandling, det icke ansetts lämpligt att för närvarande föreslå någon förändring i de till vissa af nämnda befattningshafvare utgående löneförmåner.

Jag visste väl, att det varit meningen hänskjuta frågan om akademisekreterarens och kamrerarens aflöning till löneregleringskommitténs behandling; däremot visste jag icke förrän nu, att det förestår en ny lönereglering för samtliga ämbets- och tjänstemän vid universitetet. Under sådana förhållanden är det ju tydligt, att jag får böja mig för hvad utskottet härvid framhållit, och jag gör det så mycket hellre som det ju ställts i utsikt, att denna sak skall komma att ordnas utan dröjsmål och då kanske ännu bättre än hvad jag tillåtit mig att i enlighet med drätselnämndens i Lund hemställan här föreslå.

Herr talman, jag har således intet yrkande att göra.

Herr Fahlbeck: Denna nya stat träffar de extra ordinarie professorerna, dessa universitetens sämst ställda ordinarie lärare, på ett ganska kännbart sätt i det afseendet, att de visserligen få pension men tillika måste gå in under den allmänna pensionslagens bestämmelse, att själfve erlægga visst belopp till pensionen. Samtidigt stå de ordinarie professorerna kvar vid de nuvarande förhållandena, enligt hvilka

de icke erlægga något till sin pension. Alltså få dessa extra ordinarie professorer återigen besanna det gamla ordet, att den, som litet hafver, från honom skall ock taget varda. Jag inser visserligen, att det icke är möjligt att få någon ändring häruti, men jag har till protokollet velat anmärka detta, för att det må utgöra ännu ett skäl, utom de mångfaldiga andra, som finnas för att upphäfva hela den institution, som heter de extra ordinarie professorsämbetena. Jag har emellertid intet yrkande att göra.

*Nya stater
för universi-
teten.
(Forts.)*

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag har begärt ordet endast för att säga, att utskottet hade alldeles klart för sig, att det fanns mycket goda skäl, som talade för den framställning, som herr Lindgren gjort i sin motion, och att äfvenledes detta förhållande med ängarna, som han talade om, var alldeles abnormt. Men det är ju alldeles naturligt, att när man från höga vederbörande fick den förklaringen, att denna fråga skulle jämte alla andra universitetsfrågor under den närmaste framtiden hänskjutas till lönerogleringskommittén, var ju intet annat att göra än att, som vi gjort, afstyrka motionen, i synnerhet som vi icke kunde sluta ögonen till för det förhållandet, att den utredning, som herr Lindgren i sin motion lämnat, icke var nog fullständig för att därpå kunna grunda ett Riksdagens beslut. Man har ju tänkt sig, att, innan man fattar ett beslut i detta hänseende, behöfver man göra en jämförelse mellan förhållandena i Lund och Uppsala.

Herr Fahlbeck har icke gjort något yrkande. Jag kan endast instämma med honom i hans önskan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande moment hemställt.

Mom. p).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Under punkt 17 af förevarande hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken *dels* med 40,050 kronor för beredande af medel ej mindre för tillsättande af vissa utaf de lärar- och lärarinnebefattningar, hvilka vore erforderliga för fyllande af den 1904 års Riksdag förelagda normalstaten för de allmänna läroverken, nämligen en adjunkts- och 12 ämneslärarinnebefattningar, att på särskilda af statens samskolor fördelas på sätt i statsrådsprotokollet den 12 januari 1907 angifvits, än äfven för genomförande af den för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken fastställda nya löne- och pensionsregleringen med afseende

*Angående
nya ordinarie
lärartjänster
vid allmänna
läroverk.*

*Ängående
nya ordinarie
lärartjänster
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)*

å förut omförmälda, hittills å gammal stat uppförda 5 rektors-, 16 adjunkts-, 5 teckningslärar-, 5 gymnastiklärar- och 5 musikleärbefattningar, dels ock med 300 kronor till fyllande af en adjunktslön vid realskolan i Kristinehamn i stället för det hittills från staden utgående lönebidrag å samma belopp, eller tillhopa med 40,350 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en af herr *K. Starbäck* i Andra Kammaren väckt motion (n:o 95), däri föreslagits, att Riksdagen ville utom den i statsverkspropositionen föreslagna summan höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ytterligare 225,000 kronor att användas för inrättandet af 75 nya adjunktsplatser att tillträdas 1 januari 1908.

Utskottet hade af angifna grunder hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och i anledning af herr Starbäcks i ämnet väckta motion, måtte

»a) höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken

dels med 40,050 kronor för beredande af medel ej mindre för tillsättande af vissa utaf de lärar- och lärarinnebefattningar, hvilka äro erforderliga för fyllande af den 1904 års Riksdag förelagda normalstaten för de allmänna läroverken, nämligen en adjunkts- och 12 ämneslärarinnebefattningar, att på särskilda af statens samskolor fördelas på sätt i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1907 angifvits, än äfven för genomförande af den för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken fastställda nya löne- och pensionsregleringen med afseende å i samma statsrådsprotokoll omförmälda, hittills å gammal stat uppförda 5 rektors-, 16 adjunkts-, 5 teckningslärar-, 5 gymnastiklärar- och 5 musikleärbefattningar,

dels ock med 300 kronor till fyllande af en adjunktslön vid realskolan i Kristinehamn i stället för det hittills från staden utgående lönebidrag å samma belopp,

eller tillhopa med 40,350 kronor, samt

b) besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med framläggande för 1908 års Riksdag af fullständig plan för fyllande af behofvet af ordinarie lärartjänster vid de allmänna läroverken utöfver de i 1904 års normalstat upptagna, hos Riksdagen göra den framställning om tillsättande af nya tjänster, hvartill omständigheterna må anses föranleda.»

Herr Nyström, Johan Fredrik: Utskottet har under denna punkt bland annat haft att yttra sig öfver en af herr Starbäck i Andra Kammaren väckt motion, som går därpå ut, att Riksdagen skulle höja reservationsanslaget till allmänna läroverken med ytterligare 225,000 kronor att användas till inrättande af 75 nya adjunktsplatser. Orsaken till detta förslag utvecklar motionären, och jag skall icke upptaga herrarnas tid med att relatera hans motiv. Jag skall endast framhålla, att hufvudmotivet är det, att för närvarande på grund af de många extra lärarebefattningarna utsiktarna till befordran på denna bana äro så små, att de bästa krafterna lämna den och att endast de sämsta stanna kvar för att i tidens fullbordan få en syssla. I synnerhet är detta fallet på det naturvetenskapliga området, enär

de studerande, som tagit sina examina inom det facket, hafva lättare att slå sig fram på mera lönande banor. Detta betänkliga förhållande har gifvit motionären anledning till att yrka på denna ökning af de ordinarie lärarebefattningarna. Hans framställning har bekräftats genom den utredning, som öfverstyrelsen för läroverken gjort i ämnet och som också meddelats uti detta betänkande. Statsutskottet har också med den välvilja, som utmärker hela betänkandet, senterat dessa saker, och det har yrkat, som vi nyss hörde, att Kungl. Maj:t måtte företaga en utredning af huru mycket, som kan behövas af nya lärarplatser, och till nästa Riksdag framlägga förslag i ärendet.

Trots denna välvilja, som sålunda uttalats i utskottets förslag, är det emellertid betänkligt, att härigenom en mycket viktig sak undanskjutes ett år. Under det året blir förhållandet eller, rättare sagdt, missförhållandet allt svårare. Jag har därför begärt ordet för att föreslå, att kammaren ville i stället för punkten b göra ett annat uttalande, som i det stora hela sammanfaller med utskottets, och som jag förmodar, att utskottet själf icke har något emot att vara med om. Samma yrkande göres i Andra Kammaren. Det är icke omöjligt, att det där kan vinna godkännande.

Det yrkande, som jag har att göra, är att kammaren i stället för punkten b i utskottets betänkande ville besluta, att Riksdagen ville medgifva Kungl. Maj:t att af de besparingar, som finnas i reservationsanslagen till allmänna läroverken för år 1908, använda de medel, som erfordras för inrättandet af ett så stort antal ordinarie adjunktplatser, dock högst 75, som Kungl. Maj:t på grund af företagen utredning angående behofvet af platser och tillgångar å kompetenta lärarekrafter kan finna skäligt.

Som herrarne kanske uppfattat, utan att jag behöfver särskildt framhålla det, afser detta förslag icke annat än att Kungl. Maj:t redan nu skall kunna tillsätta en del af dessa lediga platser, dock högst 75, med användande af de reservationsmedel, som stå till hans förfogande och hvilka lära vara fullt tillräckliga för ändamålet. Därigenom undanskjutes icke den fullständiga utredning, som utskottet föreslagit. Ty det är naturligt, att när utskottet gjort detta uttalande, tager Kungl. Maj:t det ad notam. Vi skulle emellertid redan detta år få en del platser besatta och därigenom redan i år kunna afvärja den fara och det obehag, som utskottet velat afvärja.

Jag ber att få framställa yrkande på detta förslag.

Herr statsrådet Hammarskjöld: Då starka anmärkningar framställt mot mig såsom chef för ecklesiastikdepartementet därför att jag icke föreslagit Kungl. Maj:t att framlägga för Riksdagen förslag om inrättande af ett större antal ordinarie lärarplatser, ehuru man mycket väl kunde taga för afgjort, att sådana skulle behövas, skall jag be att litet få redogöra för skälen, hvarför jag icke gjort det, och äfven något om min ställning till det yrkande, som af sista talaren framställt.

Skälen, hvarför Kungl. Maj:t icke framlade för Riksdagen förslag om inrättande af ett större antal ordinarie platser, voro för det första det, att öfverstyrelsens utredning i denna sak inkom så sent som den

*Angående
nya ordinarie
lärartjänster
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)*

*Angående
nya ordinarie
lärartjänster
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

28 februari detta år, och då var det icke vidare angenämt för Kungl. Maj:t att komma till Riksdagen med ett förslag, som skulle så betänkligt ändra det redan inlämnade budgetförslaget för åttonde hufvudtiteln. Vidare därför att öfverstyrelsens utredning icke utan vidare kunde läggas till grund för en framställning till Riksdagen. Öfverstyrelsen hade konstaterat, att det behöfdes 110 nya ordinarie ämneslärarbefattningar, men på samma gång förklarar, att meningen icke vore, att alla dessa platser skulle tillsättas på en gång utan efter hand, allt efter som tillgången på kompetenta sökande hunnit inträda. Öfverstyrelsen hade förklarar sig hafva för afsikt att inkomma med förslag i detta afseende, men det torde vara uppenbart, att en sådan utredning behöfver föregå framställningen till Riksdagen, då det knappast kan vara riktigt att inrätta 110 nya ordinarie lärarplatser, utan att veta, om de skola tillsättas nästa år eller först om en 3 å 4 år. Denna utredning är nödvändig för fastställande af budgeten för de olika åren. Bland annat är extra anslaget till extra lärare beroende på, huru många nya ordinarie befattningar för hvarje särskildt år tillsättas. Vidare är frågan om det antal nya ordinarie lärartjänster, som under närmaste framtiden skall tillsättas, beroende på antalet ledigheter, som skola inträda genom ordinarie lärares afgang, och man kan vänta, att det blir ett mycket stort antal dylika ledigheter på grund af de nya pensionsbestämmelserna. Därför har man ansett, att sammanlagda antalet tjänster, som kungöras lediga, icke bör blifva så stort, att icke kompetenta sökande finnas att tillgå eller att man får åtnöja sig med mindre väl kvalificerade sökande. Det är en eventualitet, som redan nu visat sig vara för handen. Vidare får man taga i betraktande, att man icke får hafva allt för litet antal extra lärarbefattningar, ty det är bestämdt, att, för att en extra lärare skall kunna utnännas till ordinarie lärare, måste han efter profäret hafva tjänstgjort 2 år vid ett allmänt läroverk, och då får man se till att det finnes tillräckligt många extra lärarplatser, för att dessa personer, som skola genomgå de reglementerade 2 åren, verkligen få tillfälle att göra det. Så vill jag tillägga en sak. I fråga om lediga platser i matematik och de naturvetenskapliga ämnena är det för närvarande fullständig brist på kompetenta sökande. Det har till och med inträffat, att 3 adjunktstjänster varit anslagna lediga, utan att någon realkompetent sökande anmält sig, helt enkelt därför att alla, som ha kompetens, redan ha plats och att det finnes inga bland extralärarna, som ha full kompetens i de ämnena. Hvad orsaken till detta kan vara, behöfver jag icke närmare ingå på. Det är flera, dels att det inrättats många nya platser i dessa ämnen, dels ock att industrien och näringarna taga en stor mängd personer med sådan fackbildning till sig från läroanstalter och skolor. Och det kommer att dröja någon tid, innan det kommer att blifva full tillgång på kompetenta lärare i dessa ämnen. Allt detta gör, att man icke kan utan vidare på en gång tillsätta ett mycket stort antal lärarbefattningar, utan beslutet härom måste föregås af en ordentlig utredning om dels tillgången på kompetenta kandidater och dels fördelningen af platserna. Emellertid är jag icke på något vis ogynnsamt stämd mot herr Starbäcks motion, utan tvärtom. Jag önskar lifligt, att Riksdagen måtte

bifalla den på det sätt, som nu genom herr Nyström blifvit framställt, nämligen att Kungl. Maj:t skulle få rättighet att, till ett antal af högst 75, tillsätta platser i den mån, som det utredts, att platserna behöfvas, och det finnes lämpliga kandidater. Jag vill ytterligare bestyrka, hvad herr Nyström nämnde, att för att kunna göra detta under år 1908 behöfver icke Riksdagen öka budgeten med ett enda öre. De 225,000 kronor, som äro af herr Starbäck begärda, behöfva icke anslås, ty de finnas redan tillgängliga. Det har nämligen uppstått så stora besparingar på läroverksanslaget, att hela det behof, som härvidlag behöfver fyllas, kan tagas af dessa besparingar. Vi skola komma ihåg, att om det skulle utnämnas 75 extralärare till ordinarie lärare, så går det bort ifrån anslaget till extralärarna 2,000 kronor för hvarje, det vill säga 150,000 kronor. De nya ordinarie lärarnes löner skulle uppgå till 225,000 kronor. Skillnaden blir alltså 75,000 kronor. Detta belopp, och mera därtill, finnes på besparingarna å anslaget, och sålunda kan Riksdagen, utan att med ett enda öre öka budgeten, taga ett kraftigt tag till att understödja extralärarnes mycket berättigade önskan om inrättande af nya platser och därigenom undanröja en hel del missnöje och skapa mera normala förhållanden, än som nu äro rådande.

Jag önskar lifligt, att kammaren måtte bifalla det yrkande, som blifvit framställt af herr Nyström.

Herr Törneblad: Jag är skyldig att redogöra för de motiv, som föranledt utskottet till dess hemställan. Utskottets uttalande är, som förste talaren i ordningen anmärkte, välvilligt hållet och ger beaktande åt motionen. Det var verkligen på afdelningen tal om, att man skulle tillstyrka motionen delvis och öka anslaget så pass mycket, att det kunde tillsättas en del af de begärda 75 nya platserna, men vi tvekade, emedan det ju alltid är vanskligt att bestämma ett visst antal, och hvad motionären beträffar, tycktes han vara mera böjd för en allmänare hållen skrifvelse, hvarom utskottet nu hemställt, än det andra alternativet. Nu har framkommit ett annat förslag, som är ännu förnämligare, och det är möjligt, att det kan antagas.

Hvad skrifvelsen beträffar, så fäster jag särskildt uppmärksamheten på, att det är däri uttryckligen framhållet, att Kungl. Maj:t skulle kunna tillsätta, om så funnes nödigt, nya lärarbefattningar redan under år 1908, och då har jag för min del tänkt mig, att den framställning, regeringen skulle göra, hvilken väl icke skulle inskränka sig till de 75 platserna, utan gå därutöfver — ty det behöfves i själva verket flera platser — skulle komma så tidigt till Riksdagen, att ett ganska afsevärdt antal platser kunde tillsättas för att träda i verksamhet läsåret 1908—1909.

Hvad det yrkande beträffar, som framställts af herr Nyström, så är det nog ett annat, än som i motionen framkommit. Jag vill icke säga, att det icke möjligen kan ligga inom motionens ram, ehuru det kan vara tvifvelaktigt. Jag föreställer mig, att man med en något välvillig tydning kan antaga, att det ligger inom ramen. Men om Riksdagen skall kunna bevilja erforderliga medel af reservationen å anslaget till de allmänna läroverken, så är det nödvändigt, att det förslaget går igenom i båda kamrarna, ty i detta hänseende kan svär-

*Angående
nya ordinarie
lärartjänster
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)*

ligen någon sammanjämkning äga rum och det kan icke voteras gemensamt i saken. Jag yrkar emellertid bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende å förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Nyström*, *Johan Fredrik*, att utskottets hemställan i mom. a) måtte bifallas samt att i fråga om mom. b) Riksdagen ville medgifva Kungl. Maj:t att af de besparingar, som funnes å reservationsanslaget till allmänna läroverken, för år 1908 använda de medel, som erfordrades för inrättandet af ett så stort antal ordinarie adjunksplatser, dock högst 75, som Kungl. Maj:t på grund af företagen utredning angående behofvet af platser och tillgången till kompetenta lärarkrafter kunde finna skäligt.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades proposition på godkännande af herr *Nyströms* förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 8—10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

*Höjning af
anslaget till
expenser för
öfverstyrelsen
för rikets
allmänna
läroverk.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, till höjande af det för tillfällig adjunktion, hyra för lokal och expenser för öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk anslagna belopp af 7,000 kronor till 10,000 kronor, på ordinarie stat bevilja ett anslag af 3,000 kronor.

I två lika lydande motioner, väckta, den ena inom Första Kammaren (n:o 30) af herr *T. Sæve* och den andra inom Andra Kammaren (n:o 94) af herr *P. O. Lundell*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte dels — under uttalande af önskvärdheten af att uppsikten öfver enskilda läroverk och högre flickskolor samt statens normalskola och högre lärarinneseminariet återfördes under den redan återinrättade läroverksbyrån i ecklesiastikdepartementet — med afslag å Kungl. Maj:ts framställning i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln i 20:e punkten om höjning med 3,000 kronor af anslaget »för tillfällig adjunktion, hyra för lokal och expenser» för öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk — låta det ordinarie anslaget till nämnda öfverstyrelse i staten kvarstå vid sitt nuvarande belopp, 32,000 kronor;

dels ock å extra stat för 1908 bevilja anslag till en andre amanuens inom öfverstyrelsen å 1,500 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att, om så finnes lämpligt, i stället för två amanuenser å 1,500 kronor anställa en tjänsteman med full tjänstgöring och 3,000 kronors aflöning.

Utskottet hade på andragna skäl hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med afslag å herrar *Sæves* och *Lundells* i ämnet väckta motioner, måtte till höjande af det för tillfällig adjunktion, hyra för lokal och expenser för öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk anslagna belopp af 7,000 kronor till 10,000 kronor, på ordinarie stat bevilja ett anslag af 3,000 kronor.

Utskottet hade därjämte erinrat, att vid bifall härtill anslaget till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk komme att ökas från dess nuvarande belopp, 32,000 kronor, till 35,000 kronor.

*Höjning af
anslaget till
expensor för
öfverstyrel-
sen för rikets
allmänna
läroverk.*

(Forts.)

Herr Säve: Det har så ofta framhållits här i kammaren, huru betänkligt det är att en alltför stark centralisation skapas vid ledningen af rikets allmänna läroverk, att man nästan kan känna sig besvärad af att ytterligare beröra detta ämne. Jag anser mig dock böra vid detta tillfälle särskildt erinra om, hvad också tydligt framhölls vid senaste dechargedebatten, att det aldrig var 1904 års Riksdags mening, då den anlog medel till upprättande af en öfverstyrelse för rikets allmänna läroverk, att de lokala läroverksstyrelserna skulle försvinna. De hafva också icke alldeles försvunnit. Tvärt om, de finnas nog kvar, men den befogenhet som tillkommer dem är reducerad till den mest minimala. Häri ligger onekligen en misshushållning med tillgängliga krafter, ty helt visst skulle en del af de göromål, som nu tilldelats öfverstyrelsen, med all fördel kunna utföras af dem. Jag tror, att man med allt skäl äfven skulle kunna säga, att mycket af de göromål, som tillfallit öfverstyrelsen, också skulle kunna öfverlämnas till den nyupprättade byråchefsbefattningen inom ecklesiastikdepartementet, äfvensom att kanske icke så litet äfven skulle kunna anförtros åt rektorernas eller läroverkskollegiernas mera själfständiga behandling. Skedde detta, är det alldeles gifvet, att icke Riksdagen skulle besväras på detta sätt med att år efter år nödgas bevilja ökade anslag till läroverksöfverstyrelsen. Denna synpunkt var nog också bestämmande för det ärade statsutskottet förliden riksdag, då nya anslag äskades icke allenast för vidgande af öfverstyrelsens kansli, utan äfven för återupprättande af den byråchefsbefattning inom ecklesiastikdepartementet som indrogs, när läroverksöfverstyrelsen inrättades och hvars uppgifter skulle öfvertagas af denna. Utskottet yttrade nämligen förlidet år, att det icke kunde underlåta att dels framhålla den bristande öfverensstämmelsen emellan de i 1904 års proposition innefattade kostnadsberäkningarna och de anslagskraf — det gällde då anslag till en ny byråchef och amanuens — som framkommit, dels ock uttala, att det syntes böra tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke *öfverstyrelsens verksamhetsområde skulle kunna så begränsas, att ytterligare ökning af ämbetsverkets personal kunde undvikas.*

Detta synes nu utskottet hafva glömt. Det har alldeles icke funnit, att någon begränsning af läroverksöfverstyrelsens göromål är erforderlig; den är tvärtom, såsom utskottets ord falla, »icke att tillråda». Och utskottet har »af den i ärendet förebragta utredningen angående öfverstyrelsens utgifter under de två senaste åren för de ändamål, som äro afsedda att med dessa belopp tillgodoses, icke kunnat finna annat, än att den äskade anslagshöjningen är af behofvet påkallad.» Sålunda äfven beträffande utgifterna under år 1905, mot hvilka utskottet förra året gjorde anmärkning, har utskottet nu sagt sig icke kunnat finna annat än att de äskade anslagen voro af behofvet påkallade.

När jag läste detta, gjorde jag den reflexionen, att det syntes, att biskop Billing icke varit med om utredningen, hvilken nu nog förebragts utaf en person, som står öfverstyrelsen vida närmare än hvad

*Höjning af
anslaget till
expenser för
öfverstyrel-
sen för rikets
allmänna
läroverk.*
(Forts.)

biskop Billing gjorde. Nu finner sig utskottet böra förorda det äskade anslaget. Sålunda bär utskottet med jänmmod, att utgifterna till läroverksstyrelsen, som Kungl. Maj:t år 1904 beräknade till 16,100 kronor, men som Riksdagen efter en riktigare beräkningsgrund fastställde till 26,100 kronor, nu skola höjas till 36,500 kronor för att antagligen nästa år höjas med ytterligare några tusen kronor.

Men detta är blott en penningfråga; vida viktigare är att taga hänsyn till, om icke de många göromål, som fallit på öfverstyrelsens lott, borde minskas, för att öfverstyrelsen skulle, kanske bättre än hvad som nu är henne möjligt, kunna ägna sig åt hvad som är hennes hufvudsakliga uppgift. Den förnämsta uppgift, som öfverstyrelsen skulle få, enligt hvad statsrådet von Friesen framhöll i statsrådsprotokollet rörande propositionen till 1904 års Riksdag om öfverstyrelsens upprättande, det var inspektionen af läroverken. »I all synnerhet», så yttrade sig statsrådet, »anser jag mig böra fästa uppmärksamheten vid det förhållandet, att inspektionen öfver läroverken, som i hvarje land med rationellt ordnad skolväsen anses vara en af de nödvändigare betingelserna för att nyttan af undervisningsväsendet må motsvara de å statens sida för detsamma gjorda ekonomiska uppoffringarna, på ett betänkligt sätt måst stå tillbaka för de löpande ärendena, som i regeln äro af beskaffenhet att ej kunna uppskjutas». Sålunda menade statsrådet, att under de gamla förhållandena kunde den vederbörliga inspektionen icke ske så ofta, som erforderligt var. Den måste tillbakasättas för handläggningen af de löpande göromålen.

Huru är det nu? Naturligtvis är det mycket bättre, men de löpande göromålen måste ändock upptaga så mycken tid, att det icke blir tillräckligt med tid öfver, för att inspektionen af läroverken skall kunna äga rum utan alltför långa mellantider. Öfverstyrelsen har afgifvit en underdanig berättelse öfver sin verksamhet under läsåret 1905—1906; för det sista läsåret finnes naturligtvis ännu ingen dylik afgifven. Enligt denna berättelse, hvilken omfattar det läsåret, som föregicks af de sex månader, under hvilka öfverstyrelsen organiserade sig och sålunda hade tillfälle att sätta sig in i de nya göromålen, inspekterades under året sammanlagdt 10 högre allmänna läroverken och 13 real- och samskolor. Detta blir, då de högre allmänna läroverken äro 37 och real- och samskolorna 40, knappt $\frac{1}{3}$ af läroverken på ett år. Det är knappt fem inspektioner för hvar och en af styrelsens fem ledamöter, och med all sannolikhet kan det förutses, att inspektionerna ej blifva tätare i framtiden. Detta är icke tillräckligt. Men man kan icke göra någon anmärkning mot öfverstyrelsen för detta, ty öfverstyrelsen medhinner icke flera inspektioner, så öfverhopad af de löpande göromålen, som den i verkligheten är. Jag framhåller alltså detta icke såsom en anmärkning mot öfverstyrelsen, utan för att visa, huru erforderligt det dock är, att öfverstyrelsens verksamhet i något afseende begränsas, så att hon får tillfälle att mera ägna sig åt hvad som synes böra vara det mera väsentliga.

Det skulle icke vara svårt för mig, om jag icke fruktade att för mycket upptaga herrarnes tid, att påvisa en del göromål, som mycket väl skulle kunna öfverflyttas på andra myndigheter, utan att ändock hufvudsyftet med öfverstyrelsens verksamhet skulle i någon egentlig

grad förfelas. Ett verksamhetsområde, som med all fördel skulle kunna öfverflyttas från öfverstyrelsen till annat håll, hafva vi motionärer tillåtit oss framhålla, och det är uppsikten öfver de enskilda läroverken och flickskolorna. Dessa läroverk hafva utbildat sig till själfständiga och goda läroverkstyper, och väsentligen lär väl detta just förklaras af de mera fria förhållanden, under hvilka de fått utveckla sig. Nu synes det väl vara synnerligen lämpligt, att, då läroverksbyrån inom eklestistikdepartementet, som förr hade att öfva uppsikt öfver dessa undervisningsanstalter, nu återupprättats, återflytta uppsikten öfver de nämnda undervisningsanstalterna till denna läroverksbyrå. Detta har varit en tanke hos motionärerna, och jag tror, att den tanken är väl värd att uppmärksammas. Det gläder mig emellertid att kunna läsa i statsutskottets betänkande, att utskottet för sin del haft samma tanke om privatläroverken och flickskolorna som vi motionärer, då utskottet håller före, »att de högre flickskolorna och öfriga enskilda läroverk böra beredas tillfälle att, såsom förut ägt rum, arbeta under andra och friare former än de allmänna läroverken», och då utskottet »anser sig kunna förvänta, att en sådan möjlighet allt fortfarande kommer att stå dessa läroanstalter öppen.»

Jag ber att få taga fasta på dessa statsutskottets ord till en följande riksdag, då med all sannolikhet kammaren åter får behandla frågan om ökade anslag till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Den föregående ärade talaren klagade öfver att utgifterna för läroverksöfverstyrelsen ökades år efter år. Han började med att åberopa hvad motionärerna framfört i sina motioner, eller att dessa utgifter uppgått till så stora summor, att de varit förvånade däröfver. I motionerna talas det till en början om, att 1904 års Riksdag beviljade till öfverstyrelsen 10,000 kronor mera, än hvad Kungl. Maj:t begärt. Därmed förhöll det sig så, att Kungl. Maj:t begärde 22,000 kronor, men då hade Kungl. Maj:t afsett, att öfverdirektören och ledamöterna i öfverstyrelsen skulle hafva kvar lönen å sina ordinarie lektorsplatser. Detta fann 1904 års Riksdag vara mindre lämpligt och beviljade i stället en högre summa på en gång. Om man nu till det af Kungl. Maj:t äskade beloppet lägger dessa löner, som medlemmarna af öfverstyrelsen enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle få åtnjuta, och å andra sidan uppför hvad Riksdagen beviljade, så finner man, att efter Kungl. Maj:ts förslag skulle i själfva verket öfverstyrelsen hafva fått 4,500 kronor mera, än hvad Riksdagen beviljade. Denna uppgift hos motionärerna är således med sanna förhållandet öfverensstämmande.

Vidare talade herr Säve om att det är alldeles nödvändigt att begränsa öfverstyrelsens verksamhetsfält, ty annars komme det aldrig att blifva någon hejd på dess utgifter och icke heller på de utgifter, som komma att därför krävas. Han yttrade vidare, att inspektionen af läroverken hade varit dålig, innan läroverksöfverstyrelsen bildades, men att det heller icke medhunnits mycket sedan. Vidare nämnde han, att de löpande ärendena ökas, och det är nog också förhållandet. Vi hafva i utskottet skaffat oss tämligen noggranna underrättelser i detta afseende. Man har därvid konstaterat, att ärendena ökats betydligt, men man har också konsta-

*Höjning af
anslaget till
expenser för
öfverstyrelsen
för rikets
allmänna
läroverk.
(Forts.)*

*Höjning af
anslage till
expanser för
öfverstyrel-
sen för rikets
allmänna
läroverk.
(Forts.)*

terat, att öfverstyrelsen vidtagit så många mått och steg för att för-
enkla sitt arbetssätt, att man icke torde hafva så mycket att anmärka
däremot, som blifvit sagdt.

När herr Säve talar om att flickskolorna och de enskilda läroverken
borde ställas under den nya byrå, som är inrättad i ecklesiastikdeparte-
mentet, så menar herr Säve också, att den nye byråchefen borde
kunna inspektera dessa läroverk. Han skulle därigenom komma i
intim beröring med dem, och detta skulle vara för honom af mycket
stor betydelse. Det kan ju hända, att detta skulle vara fallet, men nu
förhåller det sig så, att denne nye byråchef redan är alldeles öfver-
hopad med göromål, och det är väl icke tänkbart, att han skulle kunna
medhinna att inspektera alla dessa enskilda skolor. Man måste be-
tänka, att det finnes 125 sådana enskilda läroverk och flickskolor.
Skulle nu denne byråchef inspektera dem och läroverksöfverstyrelsen
inspektera de 75 statsskolorna — de ligga oftast i samma städer — så
tror jag för det första, att det blefve mycket litet af med inspektionen
för denne byråchef och vidare, att det hela icke vore särdeles praktiskt.
Jag tror, att det vore bättre att tänka sig, att läroverksöfverstyrelsen
fortfarande finge inspektera de enskilda läroverken, och om läroverks-
öfverstyrelsen därigenom kan utveckla sin kunskap, sin syn på tingen
och särskildt sin syn på dessa skolors utvecklingsmöjligheter, så vinner
man mest på det viset.

Herr talman, jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Säve: Kammararen skulle möjligtvis kunna af den siste
ärade talarens ord få den föreställningen, att en af mig lämnad upp-
gift skulle vara vilseledande, uppgiften nämligen om utgifterna för
öfverstyrelsen. Jag nämnde, att vid 1904 års riksdag begärde Kungl.
Maj:t 16,100 kronor för läroverksöfverstyrelsen, men jag tillade, att
Riksdagen höjde detta belopp till 26,100 kronor och att detta skedde
»efter en riktigare beräkningsgrund». Sålunda har jag i mitt anförande
tydligt framhållit, dels hvad Kungl. Maj:t begärde och dels hvad Riks-
dagen anslag, sedan Riksdagen hade gjort om beräkningen och an-
gifvit, hvilken den exakta utgiftssiffran skulle blifva. Denna siffra
hade nämligen icke blifvit riktigt tydligt angifven i den af Kungl.
Maj:t gjorda framställningen, hvilket berodde därpå, att man räknade
på olika sätt med afseende på den del af anslaget till öfverstyrelsen,
som skulle täckas af läroverksrådets på stat uppförda löner i egenskap
af ordinarie lärare.

När jag talar om byråchefen i ecklesiastikdepartementet såsom
lämplig att förrätta inspektionerna af de privata skolorna, så anser jag mig
kunna göra detta med så mycket större skäl, som det just ålåg den förre
byråchefen i ecklesiastikdepartementet, hvars befattning upphäfdes med
anledning af 1904 års riksdagsbeslut, att förrätta dem jämte inspektio-
nerna af de allmänna läroverken. Att uppsikten öfver flickskolorna
och de enskilda läroverken kom att öfverflyttas till öfverstyrelsen, hade
sin naturliga förklaring däri, att byråchefsbefattningen indrogs. Nu
när den återupprättats, är det väl den naturligaste sak att tänka sig,
att byråchefen skulle kunna återtaga en del af de uppgifter, som ålåg
honom före 1904. Ser man efter, hvad den förre byråchefen, kansli-

rådet Gustrin, verkligen utförde med afseende å inspektionerna, så var det icke så litet, fastän det, såsom statsrådet von Friesen meddelade, icke kunde vara tillräckligt, emedan mellanrummen mellan de särskilda inspektionerna blefvo alldeles för stora.

För öfrigt ber jag att få ytterligare fästa uppmärksamheten på hvad som också står uttaladt i motionen, nämligen vikten af att icke den enhetliga ledningen af våra läroverk blir så enhetlig, att man alldeles låter skillnaden bortfalla med afseende å ordnandet af undervisningen vid gosskolor och flickskolor. Det är dock olika skolor med olika mål och olika uppgifter, och det kan då icke skada, att de olika slagen af dessa undervisningsanstalter äfven stå under olika styrelser.

*Höjning af
anslaget till
expanser för
öfverstyrel-
sen för rikets
allmänna
läroverk.
(Forts.)*

Herr Nyström, Johan Fredrik: Den hufvudsakliga synpunkt, vid hvilken vi här skola hålla oss, är väl den, om det ena eller andra systemet är mera gagneligt för flickskolorna. Jag har också sökt att taga reda på de fakta, som böra ligga till grund för att komma till ett omdöme i denna sak, och jag får betyga, att jag därvid ställer mig fullkomligt på utskottets ståndpunkt.

Såsom den förste talaren riktigt framhöll, så var ju hufvudsyftet eller åtminstone det syfte, som kraftigast uttalades här i kammaren, när öfverstyrelsen inrättades, just det att den skulle inspektera och att den skulle inspektera på ett helt annat och vida mera grundligt sätt, än hvad som var möjligt för den gamle byråchefen. Att så numera sker, torde också vara känt af dem, som hört talas om, huru denna inspektion nu går till. Det är klart, att under sådana förhållanden komma medlemmarna i öfverstyrelsen att blifva verkliga experter i konsten att inspektera. Men att då vilja taga från dem inspektionen af flickskolorna, när de utan tvifvel genom hela sin verksamhet äro de mest kompetenta inspektörer, som man kan hitta på, synes mig icke kunna vara till flickskolornas gagn.

Vidare ber jag att få betona, hvad grefve Wachmeister nyss framhöll, nämligen att, om vi ginge in på detta förslag, det skulle åligga byråchefen i ecklesiastikdepartementet att ensam inspektera 125 flickskolor, medan de fem ledamöterna i öfverstyrelsen skulle inspektera endast 75 gosskolor. Det är ju ingen proportion mellan dessa siffror, utan gifvetvis skulle ledamöterna i öfverstyrelsen hafva möjlighet att inspektera äfven flickskolorna oftare än denne ende byråchef, som skulle ensam få 125 skolor på sin anpart.

Dessutom är det äfven, såsom grefve Wachtmeister framhöll, så, att de flesta, eller icke mindre än omkring 100, af dessa 125 flickskolor ligga i städer, där gosskolor också finnas. Det vore då bra opraktiskt, utom det att det skulle vara dyrbart, att skicka en inspektor dit för att inspektera flickskolan och en annan för att inspektera gosskolan. Jag kan sålunda icke finna annat än att dessa skäl, som äro hämtade från inspektionssynpunkten, tala för att vi skola låta det vara som det är.

Hvad de ekonomiska skälen beträffar, hafva ju dessa betonats af utskottets representant, och jag behöfver här icke taga upp dem. Jag vill blott framhålla, att det är af erfarenheten uppvisadt, att det anslag, som öfverstyrelsen har, icke räcker till, till följd hvaraf Kungl.

*Höjning af
anslaget till
expanser för
öfverstyrel-
sen för rikets
allmänna
läroverk.
(Forts.)*

Maj:t måste bereda öfverstyrelsen extra hjälp. Då är det väl ändock orimligt, att man icke skulle taga någon hänsyn till denna af erfarenheten uppvisade nödvändighet, utan af ett motiv, som ligger alldeles på sidan om saken, vägra ett anslag, som är för öfverstyrelsen absolut nödvändigt. Jag kan sålunda icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Säve: Gentemot den siste ärade talaren ber jag att få taga den gamle byråchefen i ecklesiastikdepartementet i försvar. Såvidt jag vet, voro hans inspektioner fullt ut lika goda som de inspektioner, hvilka nu förrättas. Hans inspektioner af de fullständiga läroverken räckte många dagar, och de voro lika grundliga och omfattande som de nuvarande läroverksrådets. Men hvad som än en gång bör framhållas är att hans tid icke räckte till, för att han skulle kunna oftare återkomma till samma läroverk.

Herr Nyström har här framhållit, att antalet flickskolor och enskilda läroverk uppgår till 125. Detta är en stor siffra, och man får naturligtvis af denna siffra den föreställningen, att det skulle för en byråchef taga allt för stor tid att företaga en ordentlig inspektion af dessa läroverk. Jag ber då att få nämna, att såvidt det framgår af den underdåniga berättelse, som öfverstyrelsen afgifvit, så är den inspektion af dessa läroverk, som förrättas af läroverksråden, ganska knapphändig. Man finner, att då ett läroverksråd besöker en läroverksstad så hinner han med sin förrättning på en veckas tid. Där finnas ett fullständigt högre läroverk och en flickskola. Jag måste antaga, att det endast blir ett mera kortvarigt besök vid flickskolan, ty inspektören behöfver nog hela denna vecka för att kunna grundligt inspektera det högre allmänna läroverket. Detta säger sig själf. Med 30 å 32 undervisningstimmar i veckan och med ett trettiootal lärare är det alldeles tydligt, att då inspektören bör ägna åtminstone en timme åt hvarje lärare en hel vecka går åt. Det vore därför en lättnad för öfverstyrelsens ledamöter att kunna slippa dessa besök i flickskolorna och de privata läroverken. Då skulle tiden räcka bättre till för de allmänna läroverken, där inspektionerna naturligtvis måste vara vida fullständigare och upptaga mycket mera tid än i flickskolorna och de privata läroverken, hvilka röra sig under friare former och intaga en mera själfständig ställning.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 12—20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—66.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—82.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83.

*Angående
förändrad an-
ordning af
det medicinska
undervisnings-
och
studie-
väsendet.*

I en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 116) af den 15 mars 1907 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1908 bevilja:

A) för universitetet i Uppsala:

dels till anskaffande af fysikaliska apparater och utensilier m. m. för den fysiologiska institutionen 1,500 kronor;
dels till arfvode åt en biträdande lärare i medicin 3,000 kronor;
dels ock till höjning af arvodet för notarien vid medicinska fakulteten 400 kronor;

B) för universitetet i Lund:

dels till anskaffande af fysikaliska apparater och utensilier m. m. för den fysiologiska institutionen 1,500 kronor;
dels till arfvode åt en biträdande lärare i medicin 2,000 kronor;
dels ock till höjning af arvodet för notarien vid medicinska fakulteten 200 kronor; samt

C) för karolinska mediko-kirurgiska institutet:

dels till anskaffande af fysikaliska apparater och utensilier m. m. för den fysiologiska institutionen 1,500 kronor;
dels till förhöjning af materiellanslaget till den anatomiska institutionen 1,000 kronor;
dels till arfvode åt en biträdande lärare i medicin 3,000 kronor;
dels till arfvode åt en biträdande lärare i kirurgi 3,000 kronor;
dels till höjning af aflöningen för ordinarie professorn i medicin 500 kronor att tilläggas lönen;
dels till höjning af aflöningen för ordinarie professorn i kirurgi 500 kronor att tilläggas lönen;
dels till höjning af aflöningen för e. o. professorn i medicin 1,000 kronor, däraf 800 kronor såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar;
dels till höjning af aflöningen för e. o. professorn i kirurgi 1,000

Angående förändrad anordning af det medicinska undervisnings- och studieväsendet. (Forts.)

kronor, däraf 800 kronor såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar;
 dels till höjning af aflöningen för e. o. professorn i syfilidologi 500 kronor, däraf 300 kronor såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar;
 dels till uppehållande af assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset i Stockholm 600 kronor;
 dels till höjning af aflöningen för sekreteraren 500 kronor;
 dels ock till bestridande af kostnader för tryckning af studiehandböcker m. m. 500 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en af herr *Hj. Lindgren* inom Första Kammaren väckt motion (n:o 72), däri föreslagits,

att Riksdagen måtte på extra stat för år 1908 bevilja det af Kungl. Maj:t äskade anslaget 22,200 kronor för genomförande af en förändrad anordning af det medicinska undervisnings- och studieväsendet, dock med villkor att Kungl. Maj:t vid utfärdandet af den nya examensstadgan i hufvudsak följer de af sakkunnige föreslagna anordningarna äfven beträffande ämnena histologi och farmakologi.

Utskottet hade på anförda grunder hemställt,

A) att Riksdagen måtte på extra stat för år 1908 bevilja:

1. för universitetet i Uppsala:

till anskaffande af fysikaliska apparater och utensilier m. m. för den fysiologiska institutionen 1,500 kronor;
 till arfvode åt en biträdande lärare i medicin 3,000 kronor; samt till höjning af arfvodet för notarien vid medicinska fakulteten 400 kronor;

2. för universitetet i Lund:

till anskaffande af fysikaliska apparater och utensilier m. m. för den fysiologiska institutionen 1,500 kronor;
 till arfvode åt en biträdande lärare i medicin 2,000 kronor; samt till höjning af arfvodet för notarien vid medicinska fakulteten 200 kronor; samt

3. för karolinska mediko-kirurgiska institutet:

till anskaffande af fysikaliska apparater och utensilier m. m. för den fysiologiska institutionen 1,500 kronor;
 till förhöjning af materiellanslaget till den anatomiska institutionen 1,000 kronor;
 till arfvode åt en biträdande lärare i medicin 3,000 kronor;
 till arfvode åt en biträdande lärare i kirurgi 3,000 kronor;
 till höjning af aflöningen för ordinarie professorn i medicin 500 kronor att tilläggas lönen;

till höjning af aflöningen för ordinarie professorn i kirurgi 500 kronor att tilläggas lönen;

till höjning af aflöningen för e. o. professorn i medicin 1,000 kronor, däraf 800 kronor såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar;

till höjning af aflöningen för e. o. professorn i kirurgi 1,000 kronor, däraf 800 kronor såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar;

till höjning af aflöningen för e. o. professorn i syfilidologi 500 kronor, däraf 300 kronor såsom lön och 200 kronor såsom tjänstgöringspenningar;

till uppehållande af assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset i Stockholm 600 kronor;

till höjning af aflöningen för sekreteraren 500 kronor;

till bestridande af kostnader för tryckning af studiehandböcker m. m. 500 kronor;

B) att herr Lindgrens ofvannämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Lindgren: På sid. 255 i betänkandet har utskottet beträffande den motion jag dristat mig afgifva i detta ärende, som för mig, på grund däraf att jag under 30 å 40 år varit lärare i anatomi vid ett af rikets universitet, är af stort intresse, och hvilket jag sålunda anser mig åtminstone böra vara i någon mån kompetent att bedöma, yttrat sig på ett sätt, som för mig är föga tilltalande. Utskottet affärdar min motion på tvenne rader och anför blott: »i afseende å de af motionären till stöd för framställningen anförda skäl tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.» Sedermera kommer Kungl. Maj:ts framställning, som upptager 44 sidor och därefter utskottets yttrande.

Den framställning, som här af Kungl. Maj:t blifvit gjord, är svar på en skrifvelse, hvilken Riksdagen aflät 1902, däri Riksdagen hos Kungl. Maj:ts anhöll, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning ville vidtaga de åtgärder, som öfverhufvud taget kunde komma i fråga för åstadkommande af en begränsning af studietiden vid universiteten, och Kungl. Maj:t anför bland motiven i denna skrifvelse, att, då med nödvändighet nya ämnen tillkomma, man borde tillse, huruvida icke begränsning och inskränkning kunde göras på annat håll. Denna fråga har undergått en mycket genomgående utredning först af den s. k. universitetskommittén; därefter hafva vederbörande konsistorier och fakulteter yttrat sig, och slutligen har Kungl. Maj:t tillkallat sakkunniga för att biträda vid uppgörande af förslag till studiestadga och hvad därmed hörer samman. Jag skall tillåta mig att uttala min stora tillfredsställelse öfver valet af dessa sakkunnige, ty de hafva varit både sakkunnige och fullt opartiske. De hafva varit: medicine professorn från Uppsala och kirurgie professorn i Lund, en lasarettsläkare från Jönköping samt professorn i anatomi vid karolinska institutet; kommitténs ordförande var den numera aflidne universitetskanslern Boström. Såvidt jag kan förstå, hafva dessa sakkunnige framlagt ett enhetligt och organiskt förslag, hvilket äfven af Kungl. Maj:t accepterats utom i tvänne punkter, i fråga om farmakologiens och histologiens

*Angående
förändradan-
ordning af
det medicin-
ska under-
visnings- och
studie-
väsendet.
(Forts.)*

*Angående
förändradan
oräning af
det medicin-
ska undervis-
nings- och
studie-
väsendet.
(Forts.)*

ställning. Af föreliggande handlingar framgår icke, af hvad anledning Kungl. Maj:t, som för öfrigt noggrant följt dessa sakkunniga, hvilka i sitt förslag i icke obetydlig grad och i mångfaldiga stycken afvika från det af föregående universitetskommitté och fakulteter förordade förslaget, i dessa tvenne punkter funnit sig föranlåten att begära förnyadt yttrande från fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska institutet. Det ser besynnerligt ut, och är det åtminstone för mig svårt att fatta motivet, hvarför utlåtande begärts i dessa punkter men icke i någon annan, och jag lämnar därhän, hvad anledningen därtill var. De utlåtanden, som beträffande dessa bägge punkter kommit fram, äro stridande mot hvarandra i den mån att fakulteten i Lund så godt som enhälligt förordat sakkunniges förslag, under det att vid karolinska institutet meningarne voro delade ungefär lika — skillnaden på majoriteten och minoriteten är icke stor —; i Uppsala har man, såsom det synes, enhälligt motsatt sig samma förslag.

I och för studietidens begränsning föreslås, att den förberedande examen, den s. k. medikofilosofiska examen, skulle bortfalla. Men det har funnits nödvändigt att i alla fall komplettera vederbörandes insikter i vissa fack, särskildt kemi och fysik, hvarför i dessa ämnen kurser inrättats. Genom detta bortfallande af den förberedande examen kommer en viss minskning i studietiden att inträda. Hvad medicine kandidatexamen beträffar äro förhållandena tämligen oförändrade, ehuru här tillkommit ämnet jämförande anatomi, delvis såsom ersättning för zoologien i nuvarande förberedande examen, hvarjämte farmakologisk kemi och toxikologi såsom examensämnen reduceras. Hvad medicine licentiatexamen beträffar har där ganska mycket tillkommit. I de i samhälleligt hänseende viktiga ämnena hygien, psykiatri och syfilidologi skola kurser anordnas, hvilka, sedan ämnena blifvit genomgångna, afslutas med förhör, såsom en kontroll att vederbörande följt med undervisningen. Ännu flera ämnen finnas, som naturligtvis i sin tid måste rycka upp i bredd med de nyss nämnda såsom läran om näsans, örats och svalgets sjukdomar, kirurgisk ortopedi o. s. v. Dessa ämnen äro jämbördiga med ofvan nämnda och således måste beredas plats vid undervisningen äfven för dem. Sedan man emellertid funnit, att den minskning i studietiden man så hade lyckats åstadkomma blifvit helt obetydlig om ens någon, hafva de sakkunnige för att följa riksdagsskrifvelsens anvisning ansett en begränsning utan fara kunna ske uti farmakologiens och histologiens studium och sålunda föreslagit, att dessa ämnen skulle i likhet med de nyss nämnda genomgås vid en praktisk kurs, som skulle afslutas med förhör. Dessa ämnen äro nu fullständiga examensämnen, för hvilka det sättes själfständiga betyg. Mot detta förslag har från visst håll en mycket stark opposition framträd, hvilken dock, såvidt jag kan förstå, är föga saklig, men så mycket mera personlig. Mälsmännen för dessa ämnen betrakta den föreslagna förändringen såsom en degradering och känna sin egen ställning däraf berörd, hvarför det är ganska lätt att fatta, att förändringen icke af dem blifvit omtyckt. De sakkunniga hafva dock icke fäst sig vid denna sida utan med stor grundlighet undersökt de faktiska skälen och därpå byggt sitt förslag.

I detta sammanhang bör jag nämna, att statsrådet och chefen för

eklesiastikdepartementet anslutit sig till den, som vilja bibehålla histologien och farmakologien i deras nuvarande ställning. Herr statsrådets skäl härför skall jag strax närmare granska. Hvad farmakologien beträffar, framhöllo de tillkallade sakkunnige, att detta ämne bör tilläggas medicine licentiatexamen, ty, äfven medgifvet att viss insikt om läkemedlens beskaffenhet och verkningar är nödvändig, då man träder till sjuksängen, vore det tydligen riktigare och bättre att drifva detta studium under tjänstgöringen å sjukhus, då tillfälle vore att praktiskt och analogt med öfriga grenar af den medicinska vetenskapen bedrifva detsamma. Herr statsrådet tycktes i det hela taget gilla de sakkunniges påståenden, men har icke velat acceptera deras konsekvenser.

Hvad histologien beträffar, är förhållandet mera kompliceradt. Histologien är läran om människokroppens väfnader; uttrycket begagnas synonymt med namnet mikroskopisk anatomi och är således vetenskapen om kroppens byggnad, i den mån man icke kan hjälpa sig med blotta ögonen utan måste använda förstörande instrument. Huru den kommit i sin nuvarande ställning såsom ett själfständigt examensämne är en egendomlig historia. Jag skall endast i största korthet antyda densamma. Anatomien eller läran om kroppens byggnad är en enhetlig, biologisk vetenskap, innefattande såväl den s. k. makroskopiska som ock den mikroskopiska anatomen; dessa båda specialiteter skilja sig endast i fråga om de tekniska hjälpmedlen och öfvergå utan gräns i hvarandra. Emellertid inträffade här i Stockholm på 1890-talet, på grund af rent tillfälliga förhållanden, att det saknades kompetent person att sköta undervisningen i anatomen i dess helhet, hvarför ämnet tills vidare uppdelades på det sätt, att man tillförordnade prosektorn i makroskopisk anatomi till målsman för denna del af ämnet, under det att histologien öfverlämnades åt en i denna del mera förfaren lärare. I början bedref man sålunda undervisningen såsom hälftenbruk och satte gemensamma betyg, men Karolinska institutet satte snart in hela sin kraft för att få anatomen uppdelad i två skilda examensämnen, och när detta lyckats, började samma sträfvanden vid universiteten i Uppsala och Lund; man fick det så småningom, och när man fått skilda examensämnen, arbetades på att åstadkomma särskilda lärostolar. Denna lösning åstadkoms tidigt nog i Stockholm och Uppsala; i Lund skedde det först vid min afgang. Emellertid, denna sönderdelning af ett enhetligt ämne i två skilda delar är roten och upphofvet till hela den nuvarande situationen. Man har också stridt mycket om embryologiens plats mellan dessa vetenskaper, om den skall höra till anatomen eller histologien. Det är fullkomligt meningslöst, ty den hör till anatomen i sin helhet och kan omöjligt undandragas någon af dessa vetenskapsgrenar. Histologien är en del af anatomen, och enligt mitt förmenande kan ingen vara kompetent lärare i det ena eller andra ämnet, som icke har öfversikt öfver och behärskar båda områdena, och det är ingalunda — såsom man velat påstå — omöjligt att göra detta. I hela Tyskland är ju så förhållandet. Jag kan dock icke nu vidare inlåta mig härpå; det blefve för långt.

Nu hafva emellertid sakkunnige försökt att återföra undervisningen

*Angående
förändradan-
ordning af
det medicin-
ska under-
studie-
väsendet.
(Forts.)*

Angående
förändrad an-
ordning af
det medicin-
ska under-
visnings- och
studie-
väsendet.
(Forts.)

i rätt riktning, fast de icke gått så långt, att de alldeles vilja upphäfva nu beskrifna anordning; de vilja nämligen, att undervisningen i histologi skall begränsas till det för läkarutbildningen nödvändiga. Det ligger i sakens natur, att histologiens målsmän, sedan ämnet fått plats i undervisningen såsom särskildt examensämne, hafva drifvit upp fordringarne så mycket som möjligt. Detta har äfven medfört, att histologiens studium tagit större utsträckning och större vidd än rimligt är. Nu vill man emellertid återföra det till rimliga dimensioner. Jag vill icke tala om den stora skada, som en skilsmässa af samhörande delar, hvilka tillsammans bilda ett helt, kan åstadkomma i afseende på undervisningen. Det är tydligt, att när man fördjupar sig för mycket i specialiteter och detaljer, förlorar man lätt synen på det hela. Man förlorar de stora vyerna. Och tanken härpå erinrar mig om Schillers bekanta ord: »Im engem Kreis verengert sich der Geist. Es wächst der Mensch mit seinen höheren Zielen.» Ifall nu undervisningen i histologi kan vara undanstökad på 4, 5 månader, så frågar jag, hvad den särskilda målsmannen för ämnet skall göra den öfriga delen af året för sin lön. Det blir ofantligt bekvämt att undervisa i histologi, då man icke får gå öfver de gränser, som anses tillfyllestgörande för lärjungarna. Enligt den mening, som jag i tal och skrift länge förfäktat, bör i fakulteten finnas *en målsman för anatomen i dess helhet*; han bör hafva vid sin sida prosektor och histologisk laborator — en eller flere, ifall så skulle påfordras. Genom en sådan anordning blefve sörjdt både för enhetlighet i studierna och nödig begränsning för fordringarne i examen. —

Genom den förändring, som är föreslagen af sakkunnige, kan studenten inbespara ett halft år. Och då förändringen i och för sig är lika naturlig som nödvändig, borde väl motståndet mot densamma stödja sig på fullödiga skäl; men de skäl, som äro anförda, äro verkligen sådana, att jag med rätt kan kalla de flesta för blotta etiketts-skäl. Hit hör följande: Hvarför kan histologien ej få behålla den heder och rang, som den hittills innehaft? Sakkunnige göra histologien till parias bland ämnena. Ett mera belysande yttrande till protokollet, som pekar i helt annan riktning, lyder ungefär så här: Jag vet att vid mera än ett af de många tillfällen, då förändringar vid vårt läroverk ägt rum i fråga om det inbördes förhållandet läroämnena anatomi och histologi emellan, dessa förändringar förestafvats af rent personlig hänsyn till än den ene än den andre läraren.

Så kommer jag till statsrådets yttrande om histologien, hvori han säger:

»De tillkallade sakkunniges förslag angående histologien finner jag mycket beaktansvärdt, alldenstund det innebär garanti för att de studerande efter genomgående af den i ämnet anordnade undervisningskursen ej skulle behöfva ägna någon särskild tid åt tentamensläsning. Af hvad de tillkallade sakkunnige i frågan anført vill det emellertid synas, som om ämnet i praxis redan erhållit den ställning, de genom sitt förslag velat gifva detsamma, hvadan den förordade förändringen egentligen endast skulle innebära en förändring af namnet på profningen i ämnet och icke komme att medföra någon förkortning af den tid, som nu ägnas åt ämnet. Då härtill kommer, att de sakkunniges

förslag afstyrkts af såväl medicinska fakulteten i Uppsala som Karolinska institutets lärarkollegium, och meningarna om förslaget lämplighet således äro mycket delade bland fackmännen, har jag ej ansett tillräckliga skäl föreligga att frångå hvad i detta afseende för närvarande är stadgad och af kommittén tillstyrkts.

Mera höjd är jag för att biträda de tillkallade sakkunniges uppfattning i fråga om farmakologien, hvilket ämne i deras förslag synes hafva erhållit en mot ämnets betydelse för läkarutbildningen svarande ställning. Då emellertid meningarna bland fackmännen äfven i denna punkt äro mycket delade, anser jag det rådligast att, innan någon förändring vidtages, afvakta, huruvida ej större enighet i denna fråga kan uppstå.»

Han accepterar således icke de sakkunniges förslag beträffande histologien, men han håller före, att den redan är begränsad till det område, som de sakkunnige vilja där anvisa. Men det är fullkomligt misstag, ty såsom det kan inhämtas af Karolinska institutets föreläsningsskatalog, upptager undervisningen i histologi där ett helt år.

Hvad det andra skälet beträffar, eller oenigheten mellan de olika meningarna inom fakulteterna, så finnes den verkligen där. Det är alldeles tydligt, hvori denna oenighet har sin rot, och att få enighet är fullkomligt omöjligt. Man har länge tvistat om den saken, och det har varit ständiga slitningar hit och dit. Men jag tror icke, att det går an att, på den grund att det finnes olika meningar om en sak, underlåta att vidtaga en föreslagen anordning, som icke blott är i och för sig sakligt riktig, utan också effektivt verkar i den riktning, som Riksdagen afsett främja genom sin skrifvelse.

Herrarna torde förlåta mig, att jag upptar tiden, men ärendet ligger mig om hjärtat, eftersom jag har varit lärare i anatomi. Det är alltså naturligt, att jag intresserar mig för frågan, och jag beklagar att, då man så lätt kan föra saken på rätt väg, man verkligen låter den irra ut åt orätt håll.

Utskottet säger, att utskottet, som icke tilltrött sig kunna afgöra, åt hvilken af de hörda myndigheternas och tillkallade sakkunniges skilda meningar i förevarande hänseende bör gifvas företräde, har ansett, att afgörandet härutinnan bör öfverlämnas åt Kungl. Maj:t. Ja, det är en fullt riktig ståndpunkt från utskottets sida, men då utskottet själf erkänner, att det icke är sakkunnigt, är det förvånande, att utskottet icke gått därhän i nedlåtenhet, att det sökt förskaffa sig någon upplysning från det håll, där sakkunskap möjligen inom Riksdagen finnes i denna sak. Riksdagen står fullkomligt lamslagen i en sådan fråga, så mycket mer som en förändrad anordning af studierna är en sak, som icke hade kommit till Riksdagen, om icke penningar behöfts för en viss anordning. För mig fanns ingen annan möjlighet att söka inverka på frågans bringande i rätt riktning än att väcka en motion, däri jag föreslog, att de af Kungl. Maj:t begärda pengarna borde beviljas under den förutsättningen, att Kungl. Maj:t ville följa sina egna tillkallade sakkunnige med förre universitetskanslern i spetsen. Saken ligger således fortfarande i Kungl. Maj:ts hand, och det är godt det. Men jag skulle vilja bevekligen anhålla, att ecklesiastikministern, som jag tyvärr icke ser närvarande här, ville taga ären-

*Angående
förändradan-
ordning af
det medicin-
ska undervisnings-
och
studie-
väsendet.
(Forts.)*

Angående förändradan- ordning af det medicinska undervisnings- och studie- väsendet.
(Forts.)

det i förnyadt öfvervägande och undersöka i hvilken riktning de *sakliga* skälen gå, innan han fattar sitt beslut; ty det tillfälle, som nu gifves att rätta ett ödesdigert misstag, återkommer icke så snart, men misstagets verkningar fortgå och öka sig. Jag dristar mig icke begära, att kammaren skall votera med mig, särskildt därför, att det är Kungl. Maj:ts ensak och således icke riktigt i sin ordning, att kammaren föreskrifver villkor för beviljande af dessa slantar. För öfrigt, mina herrar, om jag skall uttala något generellt omdöme om den föreslagna förändringen i de medicinska studierna, får jag säga, att jag fruktar, att genom den förändring, som är vidtagen, särskildt i den förberedande examen, läkarnes humanistiska bildning kommer att lida, så att de blifva mer eller mindre vetenskapliga yrkesmän inom sitt område. I afseende på undervisningen är det tydligt, att det är på de särskilda lärarnes läggning och förmåga det beror, att de nya kurserna icke förflackas för mycket. Jag skulle anse det mycket lyckligt, om öfver hufvud det stadgades, att hvarje lärare under läsarets gång skulle ägna åtminstone några veckor till djupare och rent vetenskapliga föreläsningsserier.

Jag dristar mig som sagdt icke yrka bifall till min motion, då jag förut här i dag haft föga framgång, utan jag får nöja mig med att uttala och betona den mening, min erfarenhet har lärt mig vara den riktiga och som måhända torde förtjäna ett visst beaktande. Jag har försökt visa att, innan Kungl. Maj:t frångår de sakkunniges förslag, det behöfs bättre skäl, än de som föreligga. Jag har icke något yrkande.

Herr Grundberg: I motsats till den förre ärade talaren anser jag mycket giltiga skäl hafva förefunnits att ej godkänna de tillkallade sakkunniges förslag i fråga om histologi och farmakologi. Detta förslag har vid remiss från regeringen blifvit enhälligt afstyrkt af medicinska fakulteten i Uppsala och af en afgjord majoritet vid Karolinska institutet i Stockholm, men vunnit stöd af medicinska fakulteten i Lund. Vidare hafva samtliga lärare i histologi och farmakologi till ecklesiastikministern framburit sin protest mot de sakkunniges förslag, och dessutom hafva de studerande vid alla tre läroverken uttalat sig i samma riktning. Angående farmakologien hafva de studerande vid universitetet i Lund icke uttalat sig, troligen beroende på att ämnet saknar representant vid Lunds universitet och undervisningen där är mycket ofullständig. Sagnaden af representant förklarar också Lundafakultetens ställning till farmakologien. Emellertid är det bekant, att den mest sakkunnige i Lund, nämligen professorn i medicin, ej var närvarande, då denna fråga där var före, men han har förklarat, att, om han varit närvarande, han, som var den sakkunnige därvidlag, ej skulle varit med om att understödja de sakkunniges förslag. Man kan således påstå, att de sakkunniges förslag rönt en synnerligen kraftig protest från alla verkligt sakkunnige.

Hvad nu först angår histologien, skulle detta viktiga ämne enligt de sakkunniges och professor Lindgrens förslag degraderas från examensämne till ett ämne med kursläsning, afslutad med förhör.

Detta naturligtvis för tidsbesparing. Men om därvidlag blir någon tidsbesparing är en annan fråga. Först skall den studerande undergå förhör af läraren i histologi och slutligen examineras och undergå förhör af professorn i anatomi. Således dubbelt förhör. Den histologiska undervisningen är redan i hufvudsak ordnad som kurs med repetition, och det vanliga är, att de studerande tentera eller undergå sitt förhör strax efter kursafslutningen eller efter en kort repetition, och undervisningen är så väl begränsad och så effektiv, att någon vidare begränsning i sådant afseende visst ej behöfves. Och det omtalade slutliga förhöret, efter hvilket ett graderadt betyg skulle sättas, blir svårt och odiöst att genomföra, då naturligtvis förhöret skulle ske kort efter kursens afslutande och det då ej är sagdt, att de studerande känna sig färdiga att undergå pröfningen, men de i alla fall måste det. Dessutom skulle i Stockholm ett dylikt slutligt förhör mycket försvåras, med den betydliga mängd af elever, som ofta förekommer här. För öfrigt vore det oriktigt att störande ingripa i studiet af histologi, som för närvarande bedrifves med ett så stort intresse och en så stor framgång hos oss och som är af en sådan vikt för läkarens allmänna biologiska utbildning och bereder grundval för bedömandet af såväl de fysiologiska processerna som de sjukliga förändringarna inom organismen.

Hvad farmakologien angår, kan det synas tilltalande, att detta ämne ej skall studeras, förrän man varit med om sjuka och sjukas behandling. Men med våra anordningar möter det oöfverstigliga svårigheter. Det är ej gärna möjligt att, som de sakkunnige föreslagit, placera studierna i farmakologi efter medicine kandidatexamen, om de ej skola komma så sent, att de komma efter de flesta tjänstgöringarna. Och våra tjänstgöringar bedrifvas med sådan intensitet, att det ej är möjligt att ägna uppmärksamhet åt något teoretiskt ämne under den tiden. Förläggas studierna i farmakologi till den propedeutiska tjänstgöringen, blir det naturligtvis i Uppsala och Lund, som undervisning däri meddelas, icke i Stockholm. Förläggas de däremot till tjänstgöringen i medicin vid serafimerlasarettet, kommer undervisningen att meddelas i Stockholm, men icke i Uppsala och Lund. Och ett oviktigt ämne kan man ej säga, att farmakologien är. Tvärtom är det genom farmakologien, som de studerande skola göra bekantskap med de vapen, med hvilka de sedan skola strida mot sjukdomarne. Dessutom vore det väl egendomligt att just nu degradera detta ämne, då man inom alla fakulteterna i vårt land gjort ansträngningar och uppoffringar för att bereda detsamma utvecklingsmöjligheter: i Uppsala genom utvidgade lokaler, genom planerad nybyggnad i Stockholm och genom en ny professur i Lund.

Det är ju ett berömvärdt syfte af motionären att vilja minska den långa studietiden för våra läkare. Och jag tror, att Kungl. Maj:ts föreliggande förslag gör mycket till i det fallet genom de väl planlagda studierna och det bättre utnyttjande af tiden, som hädanefter skulle komma att iakttagas. Men man må väl akta sig att så inskränka på tiden till medicine kandidatexamen, att våra läkares duglighet äfventyras. Med afseende därå ber jag att få erinra om det

*Angående
förändrad an-
ordning af
det medicin-
ska undervisnings- och
studie-
väsendet.
(Forts.)*

*Angående
förändrad an-
ordning af
det medicin-
ska under-
visnings- och
studie-
räsandet.
(Forts.)*

betecknande yttrandet af professor Frithiof Holmgren: »Det är medicine kandidatexamen, som skiljer läkaren från kvacksalvaren.» Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Wachmeister, Fredrik: Jag är alldeles öfvertygad om att, när kammaren hört de båda lärda männens, de båda sakkunniges yttranden, så undrar nog kammaren ej alls på att Kungl. Maj:t kände sig osäker och återremitterade ärendet till förnyadt utlåtande af fakulteterna i Uppsala och Lund samt Karolinska institutet i Stockholm; ej heller tror jag att kammaren undrar på att utgiftsafdelningen, som länge nog funderat på denna sak, ej vågade gifva något bestämt omdöme i denna tvistefråga utan fann sig böra endast uttala, att meningarna här äro mycket olika och att Kungl. Maj:t bör vara den, som skiljer emellan dessa.

Då den förste talaren beklagade sig öfver att utgiftsafdelningen icke visat nog nedlåtenhet, som han uttryckte sig, att bry sig om att göra efterfrågningar eller att förskaffa sig sakkunskap, där den fanns att tillgå inom Riksdagen, tror jag att han därvidlag misstog sig. Jag vet att t. ex. talaren själf, som ju är sakkunnig i eminent grad, har för ledamöterna, eller åtminstone för en ledamot inom afdelningen, framlagt sina skäl och synpunkter, men utskottet skaffade sig under rättelser ej blott från honom, det är sant, utan hämtade äfven en del upplysningar på andra håll, från andra lärda och fackmän, och jag får säga, att när vi sutto och jämförde de upplysningar vi erhållit af dessa lärda och fackmän, funno vi att det lämpligaste var att yttra oss på sätt utskottet nu gjort.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindgren: Med afseende å hvad den ärade ordföranden å afdelningen replikerat emot mig, att jag skulle hafva talat med åtminstone en af afdelningens ledamöter, vill jag säga, att jag försökt tala med hvar och en som velat höra på, men det är ju för öfrigt en väsentlig skillnad emellan att tala så där privatim och att införa utskottet officiellt utreda frågan.

Sedan är jag skyldig svara min ärade kollega doktor Grundberg, hvilken yttrade att farmakologien icke vore något oviktigt ämne, utan att det är genom den man lär sig att känna och handtera de vapen, hvarmed sjukdomarna kunna bekämpas. Jag vill då fråga doktor Grundberg, hvad han och jag fingo för undervisning i farmakologi under vår studietid. Den var allt tämligen smal. De kunskaper i ämnet, vi förvärfvade, fingo vi allt skaffa oss själfva, dels under vår kliniska tjänstgöring och dels efteråt så godt vi förmådde. Hvad histologien såsom grundläggande vetenskap beträffar, är jag väl ej den som står och förringar ett ämne, åt hvilket jag ägnat mig så ingående, dels medelst vetenskaplig forskning och dels medelst långvarig lärareverksamhet. Histologien ägde före min tid vid Lunds universitet icke de nödiga materiella förutsättningarna för ett tidsenligt studium, men däraf följer ingalunda, att lärjungarna då icke redan emottogo en mycket aktningvärd biologisk allmänbildning, hvilken med orätt anses uppfunnen af senare tiders specialhistologer. Det är

tydligt, att för den moderna uppfattningen af organismen och dess olika funktioner måste man gå så långt man kan i studiet af de organer, vid hvilka funktionerna äro bundna. Men detta hindrar icke, att man kan meddela den blifvande läkaren den för honom nödiga histologiska insikten på fem månader, ty man afser ej att göra honom till histologisk forskare. Genom att ideligen predika för lärjungarne, att histologien är den enda saliggörande vetenskapen, förvirrar man deras sunda åskådning och lär dem missaktning för annat, som de för sin utbildning icke kunna undvara. Det är detta, som måste bort. Jag tror således icke att det är så alldeles löst prat jag kommit med.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 84—95.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till morgondagens sammanträde uppskjuta den fortsatta behandlingen af föreliggande utlåtande äfvensom af öfriga ärenden på föredragningslistan.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 149, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillämpning af vissa bestämmelser i den vid internationella konferensen i Algeciras år 1906 antagna generalakt,

n:o 150, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af 23 § i kungl. stadgan den 31 maj 1878 angående skjutsväsendet,

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet,

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med dels förslag till lag angående ändrad lydelse af § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, dels ock förslag till förordning angående särskild grund för beräkning af rösträtt och utgörande af utskuld eller annan afgift i förhållande till inkomstbevällning på grund af taxering år 1908,

n:o 153, i anledning af väckta motioner angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för in-teckningar i stamhemmanet m. m.,

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 i förordningen den 24 juli 1903 angående skogsvårdsafgifter,

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående dels ändrad lydelse af § 45 i förordningen om kommu-

nalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels ock upphäfvande af § 47 i samma förordning, samt

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Anmäldes och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och beskrifning öfver enskilda och kommuner tillhöriga mera betydande vattenfall i landet m. m.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle sättas främst de under dagen första gången bordlagda ärendena och sist de ärenden, som denna dag bordlagts andra gången.

Kammaren åtskildes kl. 10,28 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.
